

Ба 05
3646 ХД.

**РАБОТНИЦА
І СЯЛЯНКА**

№7 ЛІПЕНЬ 1966

+ прил.

Быкава Н. П.—
звеннявая з Верх-
нядзвінскага раёна.

Валадкевіч Л. Т.—
звеннявая з Вало-
жынскага раёна.

Іванюта Г. Л.—
звеннявая з Та-
лачынскага раё-
на.

Балабава А. К.—
звеннявая з Го-
рацкага раё-
на.

Баркоўская В. І.—
звеннявая з Ки-
раўскага раё-
на.

Буякова В. В.—
звеннявая з Бя-
лыніцкага раё-
на.

Крупская Г. М.—
звеннявая з По-
лацкага раё-
на.

Лабко С. А.—
звеннявая з Ня-
свіжскага раё-
на.

Маршалава Е. Я.—
звеннявая з Ду-
бровенскага раё-
на.

Ісаева М. С.—
аграном з Жыт-
кавіцкага раёна.

Каранеўская М. С.—
звеннявая з На-
вагрудскага раё-
на.

Касяк М. І.—
звеннявая з Ві-
лейскага раёна.

Рубіцель К. З.—
звеннявая з Ду-
бровенскага раё-
на.

Скуратовіч Я. К.—
звеннявая з Сма-
лявіцкага раё-
на.

Сасноўская Д. К.—
звеннявая з Ар-
шанскага раёна.

Мацюшка В. К.—
звеннявая з Ля-
хавіцкага раёна.

Плыгаўка Л. П.—
звеннявая з Глы-
боцкага раёна.

Прапапнёва П. Б.—
звеннявая з Ма-
гілёўскага раёна.

Юшко Я. І.—
звеннявая з Ка-
рэліцкага раёна.

Ярмантовіч А. В.—
звеннявая з Лі-
дскага раёна.

Шаўчук К. Ул.—
брыгадзір з Ня-
свіжскага раё-
на.

Трускоўская Н. С.—
звеннявая з Ка-
рэліцкага раёна.

Чадовіч А. К.—
звеннявая з Са-
лігорскага раё-
на.

Шалупкіна М. І.—
брыгадзір з Ле-
зненскага раёна.

Пролетарыі ўсіх краін, яднайцеся!

РАБОТНИЦА І СЯЛЯНКА

№ 7

ЛІПЕНЬ
1966

ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНЫ І ЛІТАРАТУРНА-МАСТАЦКІ ЧАСОПІС

ГОД ВЫДАННЯ СОРАК ДРУГІ

ВЫДАННЕ ЦК КП БЕЛАРУСІ

З УСІМ недалёка той дзень, калі мы будзем святкаваць слаўнае пяцідзесяцігоддзе Вялікага Кастрычніка. Гэту знамянальную дату будуць адзначаць усе прагрэсіўныя людзі свету. Перамога Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі адкрыла новую эру ў жыцці чалавецтва, рэвалюцыйны віхор змеў эксплуатацыйныя класы і прынёс сапраўдную свабоду працоўным.

Час і людзі... Пяцьдзесят гадоў — зусім невялікі тэрмін у жыцці дзяржавы. Але як непазнавальна змянілася наша краіна за гэтыя дзесяцігоддзі, як змяніліся людзі! Старэйшае пакаленне яшчэ памятае, як на ўсю воласць была толькі адна трохгадовая школа ды і туды пасылалі вучыцца амаль адных хлопчыкаў. Дзяўчынак чакаў горкі лёс забітых, непісьменных рабынь. Савецкая ўлада паверыла ў вялікія душэўныя сілы жанчыны. Адразу ж, ураўняўшы яе ў правах, пачала далучаць да палітычнага і грамадскага жыцця. І няхай нашы першыя выбарніцы ў вышэйшыя органы ўлады былі яшчэ непісьменныя, але ў іх нягасна гарэў рэвалюцыйны агеньчык, клікаў да барацьбы за ўмацаванне Савецкай улады. А калі трэба было, пралетаркі бралі ў рукі зброю і смела ішлі на бітву супраць ворагаў рэвалюцыі.

Ішлі гады. Расла і мацнела Савецкая краіна, раслі, душэўна прыгажэлі людзі. Усё больш і больш жанчын набывалі веды, прафесію. А сёння ўжо цяжка назваць такую фабрыку, установу, навуковую лабараторыю, завод, дзе б не працавалі жанчыны, ды яшчэ і як: старанна, ініцыятыўна, з аганьком. Знішчэнне эксплуатацыйных парадкаў, устанавленне сапраўднай роўнасці дало ім магчымасць сумясціць прафесіянальную

Вось такім спецыялістам і з'яўляецца выбарніца народа дэпутат Вярхоўнага Савета СССР Ганна Іванаўна Ясючэня, маці траіх дзяцей.

Калектыв буйнейшага ў рэспубліцы прадпрыемства «Гомсельмаш» паслаў дэпутатам у Вярхоўны Савет СССР лепшага токара, ударніка камуністычнай працы Нэлю Вітольдаўну Кастрову. Пасля заканчэння сярэдняй школы прыйшла яна на завод, вучылася ў вопытных таварышаў, авалодвала майстэрствам токара. Яна, як і Ганна Іванаўна Ясючэня, таксама працуе без наладчыка, умее ўзяць ад станка ўсё, што ён можа даць. Нэля Вітольдаўна не баіцца работы, яе ўбачыш там, дзе найцяжэй. Яна заўсёды прыйдзе на дапамогу таварышу ў цяжкую мінуцу як добрая дарадчыца, задумуны сябар. Сардэчным чалавекам завуць яе на «Гомсельмашы».

Наша рэспубліка ганарыцца адной з лепшых дзярак, дэпутатам Вярхоўнага Савета СССР Лідзіяй Іванаўнай Асіюк. Пашэсць-сем з палавінай тысяч кілаграмаў малака надойвае яна за год ад кожнай каровы. За парадай і вопытам да яе едуць даяркі з усіх куткоў Беларусі, з Украіны, з Польшчы.

Вось яны якія, нашы дэпутаты, нашы народныя пасланцы! Шаснаццаць сваіх самых лепшых дачок паслаў прадстаўнікам у вышэйшы орган улады беларускі народ. Удумайцеся, дарагія чытачы, у гэту лічбу! Ад усёй нашай рэспублікі шэсцьдзесят дэпутатаў, і сярод іх шаснаццаць жанчын!

Нічога падобнага не было і не можа быць у капіталістычных краінах. У выніку працяглай барацьбы пралетарыату за свае палітычныя правы рад буржуазных канстытуцый выму-

Ч А С І Л Ю Д З І

працу і мацярынства. Гэтага ніяк не могуць зразумець людзі, якія прыязджаюць з-за мяжы, з капіталістычных краін.

Аднойчы да нас у Беларусь завітала жаночая дэлегацыя з Федэратыўнай Рэспублікі Германіі. Адна з госцей задала пытанне: «Чаму ў вас усе жанчыны працуюць?» Яна крыху перавялічвала, у нас працуюць не ўсе жанчыны. Але мы імкнемся да таго, каб у грамадскай вытворчасці было занята іх як мага больш. Гэтага патрабуюць інтарэсы нашай дзяржавы, будаўніцтва новага жыцця, гэтага хочучь і самі жанчыны.

Мы стараліся, адказваючы на пытанне, растлумачыць, што ва ўмовах сацыялізму праца стала сродкам развіцця асобы. Грамадская праца на карысць дзяржавы становіцца патрэбай для чалавека. Многія жанчыны ў нас працуюць не толькі для павелічэння сямейнага бюджэту. Мы расказвалі, як памагае ў выхаванні дзяцей дзяржава. З кожным годам прыбаўляюцца новыя школы, дзіцячыя сады і яслі, усё шырэй развіваюцца грамадскія формы абслугоўвання сям'і.

І ўсё ж наша госця ніяк не магла ўцяміць: як можна сумясціць работу на вытворчасці з выхаваннем дзяцей? (Сама яна належала да забяспечанай буржуазнай сям'і). І тады нашы жанчыны ёй адказалі, што маці касманаўткі Валі Церашковай, астаўшыся ўдавою, адна гадала траіх дзяцей і ўвесь час працавала на фабрыцы. Аб выніках сумяшчэння работы і выхавання дзяцей мяркуюць самі!

Няспынна расце палітычная свядомасць савецкіх жанчын. Найбольш перадавыя з іх звязваюць свой лёс з вялікай партыяй Леніна. У радах Камуністычнай партыі Савецкага Саюза звыш 2,5 мільёна жанчын, больш тысячы іх былі дэлегатамі XXIII з'езда партыі. Вось бясспрэчнае сведчанне ідэйнага росту савецкіх жанчын, іх вялікай ролі ў жыцці партыі і дзяржавы.

Нядаўна ў нашай краіне адбыліся выбары ў Вярхоўны Савет СССР, выбары самых дэмакратычных у свеце. Членамі савецкага парламента сталі 425 жанчын. Хто ж яны, нашы дэпутаты? Пра некаторых з іх вы прачытаеце ў гэтым нумары часопіса.

Ганна Іванаўна Ясючэня — усімі паважаная на аўтазаводзе шчырая працаўніца. Ёй падудадны такарны, фрээрны і шліфавальны станкі. За кожным з іх яна працуе выдатна, нават адразу за двума, сама займаецца наладкай станкоў, а гэта ж могуць рабіць толькі высокакваліфікаваныя спецыялісты.

шан быў прызнаць усеагульнае выбарчае права. Але прызнаць — гэта яшчэ не азначае ажыццявіць. Кіруючыся сваімі класавымі інтарэсамі, буржуазія ўсяляк імкнецца абмежаваць гэтыя правы. Яе адвакаты выкручваюцца як толькі могуць, прыдумляюць адно абмежаванне за другім. Не злічыць, колькі там розных хітрыкаў, колькі розных цэнзаў — адукацыйных, месцажыхарства, узроставых... У выбарчай кампаніі пускаецца ў ход велізарная прапагандысцкая машына, перадавыбарныя аб'яцанні, гучныя фразы — усё, каб працягнуць у парламент стаўленікаў капіталістычных манаполій.

У амерыканскім кангрэсе 89-га склікання не ўбачыце ніводнага рабочага. Там засядаюць капіталісты, буйныя землеўладальнікі, адвакаты, якія абараняюць інтарэсы манаполій. Там 147 бізнесменаў і банкіраў, 305 адвакатаў.

Склад нашага парламента здзіўляе капіталістаў. З апаскай і недавер'ем глядзяць яны на нашых дэпутатаў, ім не верыцца: няхужо гэта на самай справе — рабочыя і сяляне?

У час паездкі ў ЗША сярод нашых дэлегатаў была работніца падмаскоўнага саўгаса «Звенігародскі» Л. А. Сысоева. На сустрэчы з сенатарамі высветлілася, што яна па прафесіі — даярка. Сенатары не паверылі: не можа гэтага быць! «Пакажыце рукі!» — папрасіў Сысоеву адзін з іх. «Ну, што ж, містэр Лі, — усміхнулася яна, — калі ласка, глядзіце — звычайныя рабочыя рукі».

У другім месцы і гэтага паказалася мала. «А цяпер пакажыце, — сказалі ёй, — як у вас у Расіі кароў дояць». І наша дэпутатка паспяхова правяла вячэрняе даенне. Панам амерыканцам нічога не заставалася, як прызнаць, што ў Савецкім Саюзе сапраўды рабочыя і сяляне маюць права быць выбранымі ў парламент.

Час і людзі... Як змяніліся людзі!.. Усё ўмеюць залатыя працавітыя рукі савецкіх жанчын! Надойваць рэкі малака, пашчотна ўкладваць у калыску малое дзіця, рабіць магутныя аўтамабілі, кіраваць найскладанейшымі агрэгатамі... Усё ўмеюць і ўсё могуць! Разам з усім народам, раўнапраўныя, свабодныя, яны ўкладваюць сваё ўмельства, нястомную творчую энергію ў далейшае ўмацаванне сацыялістычнай Айчыны, у будаўніцтва новага камуністычнага грамадства, задуманага геніем Маркса, Энгельса і Леніна. Бо росквіт роднай краіны — іх найвялікшае шчасце. Сардэчнай любоўю і даччыной адданасцю пляцць Радзіме-маці савецкія жанчыны, нястомныя будаўніцы камунізма.

Гонар і слава савецкім жанчынам!

Анфіса Сцяпанаўна Чарняўская.
Фота Ул. Вяхоткі.

А ПУСКАЎСЯ змрок, у кутках двара і ў садзе пад дрэвамі зашавяліліся цені, але Анфісы не было і не было. Прыйшоў з работы яе муж Васіль, пагуляў з маленькай дачушкай Наташкай і ўзяўся фарбаваць штыкетнік.

«Шорх, шорх...» — ходзіць па сухім дрэве пэндзаль, кладуцца зялёныя — пад колер вясны — мазкі, а Васіль кажа:

— Усё на сустрэчы з выбаршчыкамі наша мама ездзіць. Была і ў Лідзе, і ў Карэлічах, а сёння — у Навагрудку... Хутка вернецца.

— Угу, — падтаквае Наташка.

Паабапал дома Чарняўскіх — ладныя двары з фруктовымі садамі. Калісьці тут былі дзве вёсачкі — Балотца і Клінцы, а потым зліліся ў адно вялікае прыгожае сяло. І называецца яно Балотца-Клінцы. Калісьці ў гэтых месцах гаспадарыў граф Бу-

ценеў. Але іншая доля прыйшла сюды, заможная і шчаслівая.

Пра старое моладзь ведае па чутках. Праўда, некаторым з маладых таксама давялося адчуць на сабе водгукі гэтага праклятага старога. І, можа, найбольш яно далосся Анфісе Чарняўскай. Пасля вайны ў іх арганізаваўся калгас. Бацька яе, Сцяпан Міхайлавіч, першы ўступіў у яго, таму што быў бядняк з бяднякоў і хацеў лепшай долі для сваіх дзяцей.

Але старое супраціўлялася, паказвала драпежныя зубы. Адночы ў неба ўзняліся чырвоныя языкі полымя. Сухі будынак хутка заняўся агнём. Сям'я асталася як стаіць. І без таго хваравітая Яўгенія Трафімаўна, маці Анфісы, зусім заняджала, злягла, а неўзабаве памёрла.

Гэтыя дзве падзеі глыбока

ўрэзаліся ў сэрца дзяўчынкі. Але калгас, людзі памаглі збудаваць новы дом, абжыцца. Напэўна, тады яна ўпершыню адчула сілу, прыгажосць новага ладу.

Шмат з таго часу пратаптана сцежак, але гэтае пачуццё дружбы, з'яднанасці не прайшло, не прытупілася. І можа таму сёння людзі і вылучылі, даверылі дваццаціпяцігадовай камсамолцы Анфісе Чарняўскай прадстаўляць іх інтарэсы ў самым вышэйшым органе Саветскай улады... Широка раскінулася Балотца-Клінцы. І ў кожным доме пачуеш добрае, цёплае слова пра Анфісу.

А што такое сталасць? Можа — калі шукаеш і знаходзіш месца лепшае, з выгодай уладкоўваеш сваё жыццё? Не. Гэта — калі правільна вызначаеш сваё месца, ведаючы, што якраз тут прынясеш больш карысці ўсім; калі разумееш: не адным сабой жыве чалавек.

Шмат перад дзяўчынай сцежак, новых і нязведаных, — і на ферму, і ў кантору, і ў поле. Выбрала, пайшла ў Ільнаводчае звяно. Было гэта сем гадоў таму назад.

І калі цяпер на сходзе кажуць, што летась на кожным гектары звяно Анфісы атрымала па 11,8 цэнтнера ва-

СОНЦА ў ДАЛОНЯХ

Нарыс

Нетаропкім перадвечэрнім жыццём жыла вёска, утаймаваўшыся за дзень. Падаіўшы кароў, гаманілі на прызбах жанкі, мужчыны ля паветак адбівалі косы, бегалі, дурэючы, дзеці. Па вуліцы прагналі статак, і ў паветры павіс цёплы пах малака. З-за прыгорка, з Ільнянога поля, дзьмуў ветрык.

І ўсё чулае ўставала перад вачыма жывымі малюнкамі... Пасля матчынай смерці клопаты аб сям'і ляглі на Анфісу. Трэба бацьку і брата накарміць, выправіць — аднаго на працу, а другога ў школу, меншую сястрычку дагледзець. А самой усяго толькі дзевяць гадкоў. І сама задачы па арыфметыцы яшчэ не рашыла.

І так дзень за днём. Стомленая, бяжыць у Шчорсы ў школу за паўтарадва кіламетры: і ў дождж і ў мяцеліцу. Можна, вядома, махнуць рукой на вучобу. Але — не!

І вось у яе жыцці бліснула сонейка — выпускны вечар, атэстат сталасці.

лакна і па 8,3 цэнтнера сям'і, што кожны гектар Ільну даў 4.416 рублёў даходу, што за шэсць гадоў дзяржаве прададзена больш 35 тон валакна, і ўсё нумарам 12—15, то не трэба забываць: нялёгка ўсё гэта далосся. І ў першую чаргу Анфісе.

...Невысокая, худзенькая дзяўчына. Амаль дзяўчынкі. Паўкругам стаяць жанкі, пазіраюць з цікавасцю, нават з жалем.

— Значыць, рашыла да нас у Ільнаводчае? — перапытвае Надзея Фадзееўна Аляшкевіч, самая пажылая, самая спрактыкаваная.

— Але.

— А не пашкадуеш?

— Не.

Жанчынам падабаецца негаваркая, сур'ёзная «новенькая». Так, яны ўжо мыслена прынялі яе ў звяно.

— А не ўцячэш?

— Не прагоніце — не ўцяку.

— Гэта ад цябе залежыць.

— І ад вас. Падкажа-

це, падвучыце—спраўлюся. Спраўлюся—не прагоніце.

І хутка ўсе пабачылі: вучанца кемліва, спрытна ў рабоце, на ляту ловіць прамудрасці льнаводчай справы—не такая ўжо і простая гэта справа. Асабліва калі трэба сартаваць лён.

— Тут галоўнае—глядзі на колер і якасць валакна,—гаварыла Надзея Фадзееўна.

Гэтая жанчына адразу палюбілася Анфісе. Памяркоўная, працавітая, мудрая, яна, як і Анфісін бацька, адна з першых уступіла ў калгас, рабіла ўсё як мае быць, сумленна.

— Расцілаць лянок трэба на сцелішчы роўным слоём,—падказвала Зінаіда Аляксееўна Карась, гаваркая, маладжавая.—Пучкоў не павінна быць. І старайся, каб на траўку, а не на голю зямлю.

За кожнай парадай ішло тлумачэнне: чаму так, а не гэтак.

У рабоце і ў вучэнні прайшоў год. Анфіса стала ўпоравень з усімі. І калі звенявая Марыя Кулявіла пераехала ў іншае месца, то жанчыны, параіўшыся між сабою, у адзін голас заявілі старшыні калгаса Уладзіміру Іванавічу Аляшкевічу:

— Хочам звенявой Анфісу...—і для саліднасці:—Сцяпанаўну. Граматная, увішная—справіцца, яшчэ і як!

Схадзілі з гэткай самай просьбай і ў праўленне,—а раптам старшыня раздумае...

Праўда, Анфіса спачатку не тое, каб разгубіцца, але засумнявалася:

— Можна ранавата мне?

І зноў усе ў адзін голас:

— Не бойся, падтрымаем!

І звяно яшчэ дружней узялося за працу. Адносіны ўсталяваліся яшчэ больш цёплыя, сяброўскія.

Аднойчы захварэла Людміла Русак. Сур'ёзна. Надоўга. Паклалі яе ў навагрудскую бальніцу. Сумна ў бальнічнай палаце. Душа на прастор просіцца. А кіслы настрой—дрэнны памочнік папраўцы.

Але вось у палату прыйшла Анфіса Чарняўская. Нібы палявым сонечным ветрыкам падзьмула. Людміла акрыяла. Анфіса заходзіла ў бальніцу яшчэ і яшчэ. А Балотца-Клінцы ад Навагрудка за некалькі дзесяткаў кіламетраў...

З новай пасадай прыбавілася спраў у Анфісы. Яна не толькі працавала ўпоравень з усімі, але і адказвала за звяно. Круг абавязкаў знаёмы, як свая далонь.

Ужо даўно заціхлі «групы», пайшлі дзеці, пайшлі мамы. У кабінце загадчыцы саўгасных дзіцячых ясляў гарыць святло. Зазірнем і мы сюды. Дзіўны кабінет! Такое не ў кожных яслях убачыш. Над акварыумам вісіць графік надояў малака на фермах. Ёсць тут сацыялістычны абавязачельствы саўгаса і геаграфічная карта свету, альбомы па гісторыі партыі і «Куток атэіста»...

Скончыўся рабочы дзень Любоў Сцяпанаўны Шкуратавай—загадчыцы ясляў, і прыступіла да выканання сваіх абавязкаў Любоў Шкуратава—старшыня жаночага савета.

— Любоў Сцяпанаўна, таварыш Шкуратава, скажы маёй жонцы, каб памірылася. Піць я кінуў. Усю зарплату дамоў прыношу.

У Кур'яна, саўгаснага пастуха, нядобрая слава п'яніцы, дэбашыра. Не вытрывала яго жонка здэкаў, звярнулася за дапамогай у жаночы савет. А той свае сродкі пусціў у ход. Размалявалі Кур'яна ва ўсёй яго брыдкасці. Кожны дзень па дарозе на работу яму мазоліла вочы карыкатура. Акрамя таго, жансавет папярэдзіў дэбашыра, што яго выганяць з пасёлка. Падзейнічала. Змяніўся, хоць і сёння ён далёка яшчэ не праведнік.

А як хваляваўся брыгадзір Кажушка, што насценная газета жаночага савета раскрытыкавала яго за дрэнную падрыхтоўку да зімы. У брыгадзе літаральна ўсё закіпела. Працавалі не пакладаючы рук.

...У дзіцячыя яслі паступіла новая дзяўчынка. Чатыры гады ёй. На шыі крыжык. Як магло такое здарыцца? Што за сям'я? І пачалася карпатлівая работа з маці. Любоў Сцяпанаўна часта пачала прыходзіць да іх дамоў, запрашаць на вечары, гутаркі. Замкнёная, рэ-

Але ж колькі ёсць непрадбачаных акалічнасцей, якія патрабуюць ад цябе, кіраўніка, смеласці, рашучасці, асабістага прыкладу.

Здаецца, дробязь... Лён—у сушыльцы. Праз суткі трэба яго вымаць. Але ў сушыльцы гарачыня такая, што ніхто не адважваецца туды заходзіць.

Падбывае Анфіса. Ацаніўшы абстаноўку, першая кідаецца ў сушылку, за ёй—жанчыны. Раз—два, раз—два!.. Кіпіць работа. Усё забыта, галоўнае—вынесці лён...

Не заўсёды трэба быць

IX САРДЭЧНАСЦЬ

лігійная жанчына паступова перамянілася, палюбіла кнігі. З дому зніклі іконы. Дзеці—а іх у гэтай сям'і чацвёрта—выхоўваюцца цяпер нармальна, сталі піянерамі, камсамольцамі.

Ідуць у жаночы савет брыгадзіры, спецыялісты, просяць:

— Адзначце добрую працу работніцы жывёлагадоўлі... палявода...

— У К. у доме не прыбрана, дзеці ходзяць непамытыя—пагаварыце з ёй.

І хваляць, і крытыкуюць...

У жаночым савеце тры секцыі: вытворчая, культурна-масавая і аховы здароўя. Працуюць у іх вельмі энергічныя, настойлівыя жанчыны: аграном А. А. Мачкова, фельчар А. У. Піскун, даярка Г. А. Толак, бухгалтар І. М. Зотава... Нялёгка нават пералічыць усё, чым займаецца савет: пытанні працы і быту, культуры і маралі... Ганарыцца жаночы савет сваім ляльным тэатрам, любяць яго і дзеці і дарослыя. Ва ўсім раёне бачылі спектаклі. Любоў Сцяпанаўна пералічвае рэпертуар лялечнікаў: «Церамок», «Рэпка»...

Любоў Сцяпанаўна расказвае яшчэ пра адно новае даручэнне. Уласна кажучы, гэта не даручэнне. Сама прапанавала партыйнаму бюро свае паслугі.

— Мы надумалі стварыць гісторыю саўгаса імя Леніна. Збіраем дакументы, гутарым з людзьмі. З тымі, хто ствараў саўгас. З тымі, хто будаваў, хто абараняў, хто аднаўляў яго. З тымі, хто ажыццяўляе цяперашнія саўгасныя планы.

Вось так працуе, жыве, заваёўвае аўтарытэт сярод людзей жаночы савет саўгаса імя Леніна. І кожны дзень—новыя справы, новыя планы.

Я. РЭЗНІКАЎ

Бабруйскі раён.

і лагоднай, добранькай. Падаспеў час складаць трасту ў гумно, а дах на ім—як рэштата. Знайшла брыгадзіра.

— Накрываўце гумно!

— Пачакай. Няма чым зараз.

— Што ж, дабру прапандаць?

— Сваім плашчом я не накрыю.

— Як хочаце, а каб па-радак быў,—заявіла Анфіса.

Настойлівасць, а можа тое, што звенявая так перажывала за справу, падзейнічалі на брыгадзіра. Знайшоў матэрыял, накрыві гумно.

...Жвавая, русагальная, з

бліскучымі вачыма, яна прыціскае да грудзей сваю Наташку і расказвае пра справы, клопаты, радасці...

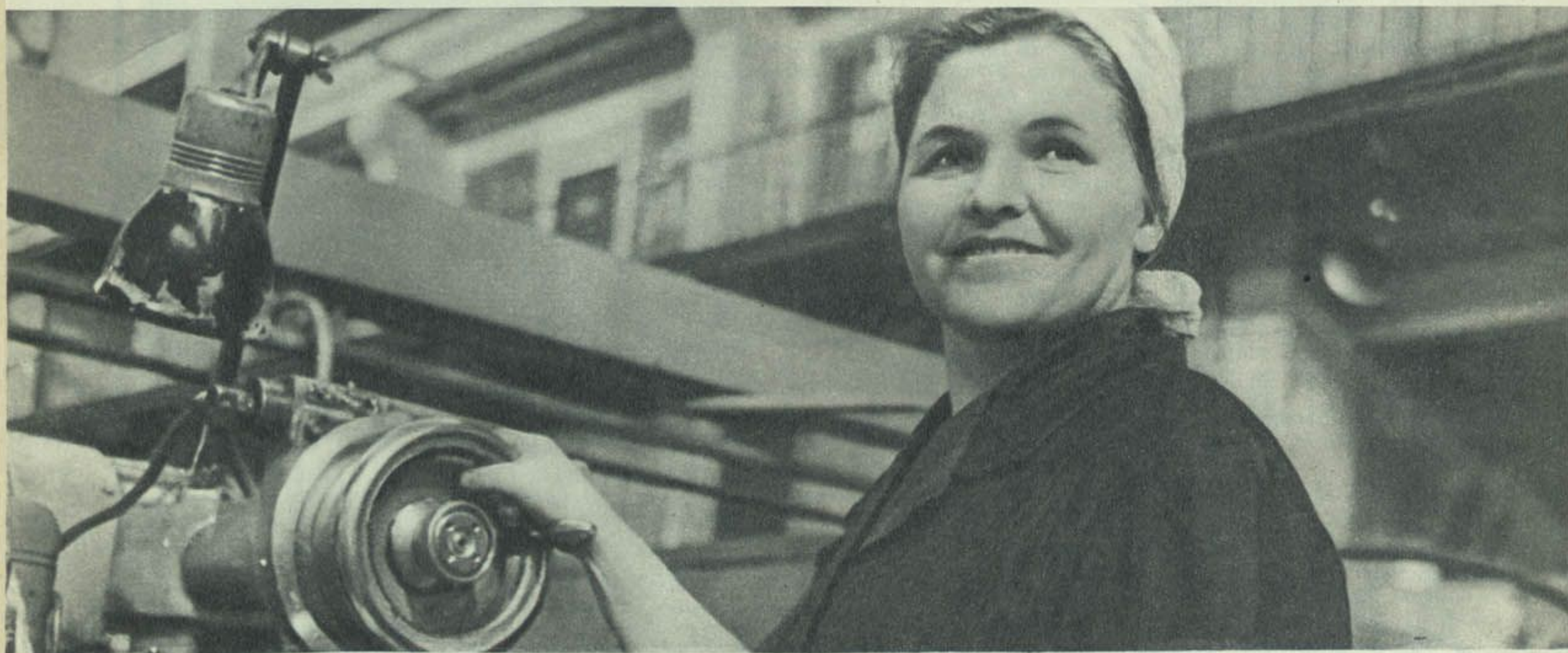
А на досвітку зноў пабывае на поле, туды, дзе цягнуцца ўгару моцныя парасткі льну. Кроплі расы будуць блішчэць маленькімі сонейкамі. Анфіса прысядзе, набярэ ў прыгаршчы расы, і будзе здавацца, што ў далонях яе—сонца...

Алег ФОМЧАНКА

Калгас імя Шчорса,
Навагрудскі раён.

ГЭТУ размову я пачула пяць гадоў назад у англійскім горадзе Бірмінгаме. Англійскія школьнікі, акружыўшы групу савецкіх турыстаў, засыпалі іх пытаннямі. Было і такое:

ГАСПАДЫНЯ ДЗЯРЖАВЫ

Ганна Іванаўна Ясучэня.

Фота Ул. Вяхоткі.

— А ці праўда, што ў вас жанчын выбіраюць у парламент?

— Выбіраюць! — адказаў адзін з турыстаў.

— А якая павінна быць жанчына, каб яе выбралі?

Турыст крыху сумеўся, паціснуў плячыма:

— Ну, як вам сказаць... Гаспадыня павінна быць.

— У сваім доме?

— Не, у сваёй дзяржаве.

Я не ведаю, ці зразумелі школьнікі глыбокі сэнс гэтага кароткага вызначэння, але па іх вачах было бачна: яно іх уразіла. Нездарма ж чарнавокая, смуглявая Брыта зусім па-дзіцячаму войкнула, а потым задумліва прагаварыла:

— А хіба так бывае? Жанчына — і раптам гаспадыня дзяржавы. Яна ж не каралева...

Я ўспомніла пра гэту размову нядаўна, і вось пры якіх акалічнасцях. У партыйным бюро цэха лесавозаў Мінскага аўтазавода мне казалі:

— Вы хочаце пісаць пра Ясучэню? З таго часу, як яе вылучылі кандыдатам у дэпутаты Вярхоўнага Савета СССР, карэспандэнты ў нас частыя госці. Шмат напісалі пра Ганну Іванаўну. Не ведаем, што новага і раскажаць вам...

А праз паўгадзіны майстар участка, дзе працуе Ганна Іванаўна, Анатоль Паўлавіч Масловіч паўтарыў ледзь не

літаральна гэтыя ж самыя словы, дадаўшы:

— Вы ж заўсёды просіце раскажаць пра нейкія асаблівыя выпадкі і прыклады. А хіба іх запомніш, тыя асаблівыя выпадкі, калі ўсё жыццё Ганны Іванаўны з іх складаецца?

Пачуўшы, што раскажаць пра «выпадкі» не трэба, Анатоль Паўлавіч крыху мякчэе.

— Хочаце, я вам усё ж раскажу пра адзін такі выпадак. У ім, на першы погляд, нічога асаблівага, і ўсё ж... Вы ведаеце, на заводзе ў нас тысячы рабочых, і розныя людзі ёсць. Няма чаго грахі таіць, колькі разоў бывала: прыйдзе на ўчастак новы чалавек і ў першы дзень задае майстру пытанне: колькі здолее ён зарабіць? Само па сабе пытанне звычайнае. Жывём мы яшчэ не пры камунізме, грошы ў нашым побыце адыгрываюць не апошнюю ролю. Але ж неяк непрыемна — яшчэ і працаваць не пачаў чалавек, а ўжо заробкам цікавіцца... А Ганна Іванаўна, калі яе летась перавялі на гэты ўчастак, прыйшла да мяне і кажа:

— Ну, майстар, работай ты мяне забяспечыш? Не люблю без справы стаяць...

Бачыце, не грошы яе хваляюць, а работа, ці хопіць работы. А ўчастак новы, рабочых не хапае, шмат што не ладзіцца. Вельмі памагла тады нам усім Ганна Іванаўна, бо рукі ж у яе залатыя. І на фрэзерным, і на такарным, і на шліфавальным — за які станок ні стане, усюды спраўляецца. Цяпер працуе шліфавальшчыцай. Ды вы самі пабачыце, яна сёння на першай змене.

Ганну Іванаўну я пазнала адразу. І не таму, што напярэдадні бачыла яе партрэт у заводскай шматтыражцы. Ёсць такія людзі: здаецца, і ў вопратцы нічога асаблівага няма, і ў твары, і ў рухах, а не пройдзеш міма, абавязкова звернеш увагу. На Ганне Іванаўне чорны рабочы халат, туфлі на нізкіх абцасах, на светлых валасах — яркая касынка. Вось і ўсё. Звычайная жанчына. Побач — усе работніцы ў такіх халатах і касынках. А яе ўсё роўна штосьці вылучае. Мне вельмі захацелася зразумець гэта «штосьці», і я прастаяла побач з Ганнай Іванаўнай на яе рабочым месцы больш гадзіны. І зразумела.

Мы мала размаўлялі: Ганна Іванаўна, завіхаючыся адразу на двух станках, выпрацавала для сябе пэўны рытм, які выключае пабочныя размовы. Мы проста зрэдку перакідваліся скупымі кароткімі фразамі. Цяпер я ўжо добра ведаю біяграфію Ганны Іванаўны, усё яе жыццё, пачынаючы з дзіцячых гадоў, асобныя рысы характару. А тады толькі яшчэ прыглядалася да яе, імкнулася ўявіць сабе яе аблічча, унутраны свет, прывычкі і характар па тых нязначных знешніх прыкметах і рысачках, якія бачыла перад сабой.

...Два шліфавальныя станкі побач. Абодва — гэта адразу кідаецца ў вочы — ззяюць чысцінёй. Ганна Іванаўна спакойна ўстанаўлівае дэталі, пускае станок, нейкі момант назірае за ім, потым накіроўваецца да суседняга. Той працуе самастойна. Адчуваецца, што абодва станкі так адладжаны, так адпрацаваны ўсе іх механізмы, што станочніца можа спакойна пакінуць то адзін, то другі на

нейкі час без нагляду — нічога не зда-рыцца, яна ўпэўнена.

— У вас, мусіць, добрыя наладчы-кі? — задаю першае пытанне.

На твары Ганны Іванаўны мільгае кароткая ўсмешка.

— У мяне няма наладчыка. Я заўсё-ды сама наладжваю свае станкі.

Зноў маўчанне, яно парушаецца толь-кі мерным шумам станкоў. Няма налад-чыка... Чалавек, які хоць крыху знаёмы з вытворчасцю, ведае, што азначаюць гэтыя словы. Наладзіць станок можа толькі спецыяліст высокай кваліфікацыі. Я назіраю за Ганнай Іванаўнай і думаю: якое трэба мець цяпленне, настойлі-васць, любоў да выбранай прафесіі, каб так упарта і ўпэўнена рухацца наперад, авалодваць усё новымі і новымі таямні-цамі апрацоўкі металу. Токар, фрэзе-роўшчыца, шліфавальшчыца, наладчыца... Бадай, няма такой справы ў цэху, з якой не была б знаёма Аня Ясючэня. Яна пра-цуе на двух станках. Чаму? І ці цяжка гэта? Зноў кароткая ўсмешка на твары жанчыны.

— Ды не, не цяжка. А на двух пра-цую таму, што на адным мне, уласна кажучы, і рабіць няма чаго. Дык на-вошта ж марнаваць час, калі я лёгка магу абслугоўваць два станкі!

І я пачынаю разумець, што для гэтай жанчыны праца — тое самае, што для добрага музыканта — музыка. Яна не можа без сваіх станкоў, без свайго цэ-ха, без металу. Але як гэта звязаць ра-зам — метал і кволяя жаночыя рукі? Аказваецца, можна. Перада мной ля станкоў ходзіць не проста станочніца, а вельмі мілая, прывабная, надзіва пры-гожая жанчына. У яе лёгкія, пяхотныя рухі, зграбная постаць, ясныя, усмешлі-выя вочы, мяккія, выразныя рысы тва-ру. Жанчына. Проста прыгожая, уся ней-кая светлая і ясная. Акуратна, ласкава бярэ дэталі, два-тры лёгкія няўлоўныя рухі — і станок зноў спявае сваю пес-ню. А я раптам, сама не ведаю чаму, уяўляю Аню за звычайнай швейнай ма-шынай. І ў руках у яе не цяжкая няз-грабная дэталі, а празрыстая дзіцячая сукеначка... Нечакана гучыць трэцяе пытанне:

— Скажыце, Аня, а ці ўмеце вы шыць? Ну, звычайна, на машынцы...

Цяпер на твары жанчыны не карот-кая ўсмешка, а шчырае задавальненне, крыху іроніі.

— Так, умею. У мяне ж трое малых. Думаеце, лёгка іх апрацаваць? А дзяў-чаткі ж растуць, модніцы, самі ведае-це. Я люблю шыць...

Любіць шыць. Любіць гатаваць абеды для сваёй дружнай сям'і. Любіць выкон-ваць самыя складаныя даручэнні завод-скага жаночага савета, членам якога з'яўляецца. Любіць, забыўшыся пра ўсё на свеце, чараваць над сваімі станка-мі... Ды што не любіць яна, гэтая цудоў-ная жанчына з яе яснымі вачыма і зала-тымі рукамі?

— Гультаёў не люблю. Няўмек. Абы-кавых людзей. Чаго не люблю, таго не люблю...

Спяваюць свае песні станкі. Лёгка ступае каля іх Аня Ясючэня ў чорным рабочым халаціку. А мне чамусьці ўяў-ляецца яна ў строгім парадным касцю-ме на трыбуне вялікага сходу ці ў мод-ным убранні, у самай лепшай ложы тэатра. Або ў лёгкім паркалёвым сара-фанчыку на зялёным лузе... Любое

адзенне будзе ёй да твару, я адчуваю гэта, і ў любой абстаноўцы будзе яна сама сабой. І праца, і жыццё ёй у аса-лоду, у радасць, а за якую б справу яна ні ўзялася, аддае гэтай справе ўсе сілы сваёй душы. Таму так лёгка яе ўявіць і на трыбуне, у тэатральнай ло-жы, і дома, у кругу сям'і.

Задаю апошняе пытанне, хаця адказ прадбачу загодзя.

— Як жа вы паспяваеце ўсё рабіць? І на рабоце, і дзеці ў вас, і жаночы савет...

— А я яшчэ і ў мастацкай самадзей-насці ўдзельнічаю ў Доме культуры, — зусім шчыра смяецца Ганна Іванаўна. — А як паспяваю, — дык гэта вельмі про-ста. Умею час размеркаваць, не трачу яго дарэмна. Аднаго дараваць сабе не магу — вучылася мала. Пасля рамеснага вучылішча прыйшла на завод, стала за станок — здалося, жар-птушку злавіла... Думала, нічога мне больш і не патрэб-на, толькі метал апрацоўваць. Потым замуж выйшла, дзеці пайшлі. Муж ву-чыўся, інжынерам стаў за гэты час. А я вось адсталая. Крыўдна. А цяпер і со-рамна. Які ж гэта я дэпутат Вярхоўнага Савета з такой адукацыяй? Не, мне нельга не вучыцца. Трэба шмат яшчэ зрабіць для людзей, я ў такім даўгу перад імі...

Пазней я даведалася, што Аня выхоў-валася ў дзіцячым доме. Яе родную вёску Мглё, што ў Смалевіцкім раёне, фашысты ў час вайны зраўнялі з зям-лёй. Пад фашысцкімі бомбамі загінула маці, забілі фашысты і бацьку. Ані тады не было і дванаццаці... Я чула, як на сустрэчы з выбаршчыкамі, калі Ганна

Іванаўна расказвала пра гэта, у яе дры-жэў голас ад хвалявання, ад стрыманых слёз. Такое не забываецца. Але помніць Аня і іншае — тое, што чужыя людзі выгадалі яе, навучылі працаваць, на-вучылі любіць жыццё. І такое не забы-ваецца... Яна аддае людзям усё, што мае: працу рук сваіх, сваё ўменне, сваю шчодрасць. А хоча аддаваць яшчэ больш, таму што словы «працаваць па здольнасцях» для яе даўно ўжо не ло-зунг будучага, а глыбокае перакананне сённяшняга дня. Вось чаму турбуе Аню думка аб вучобе: а як жа, калі будзеш больш ведаць, то і зрабіць здолеш больш.

Праўда, калі гаварыць больш даклад-на, то ўсе гэтыя гады Ганна Іванаўна вучылася. Не ў вячэрняй школе і не ў тэхнікуме, але вучылася. Пачалася гэта вучоба яшчэ тады, калі ўчарашняя «ра-месніца» прыняла смелае рашэнне — абслугоўваць адразу два станкі, а паз-ней і тры. Ведаў, атрыманых у рамес-ным вучылішчы, было малавата, і Аня засела за кнігі. А потым і сама напіса-ла брашуру: «Мой вопыт шматстаночна-га абслугоўвання». Але Ганна Іванаўна лічыць, што зрабіла яна ў сваім жыцці яшчэ мала...

...Калі мы развіталіся з Ганнай Іванаў-най, я чамусьці ўспомніла тую размову англійскіх школьнікаў з савецкімі туры-стамі. Гаспадыня дзяржавы... Гэта праў-да. Ганну Іванаўну смела можна назваць так. Яна ходзіць па зямлі, як сапраўд-ная клапатлівая гаспадыня і свайго до-ма, і завода, усёй нашай вялікай дзяр-жавы. Яна — адна з многіх.

Paica САМУСЕНКАВА

НА ПРЫЗ „РАБОТНИЦЫ І СЯЛЯНКИ“

У сёмы раз выйшлі на старт мацнейшыя ве-ласіпедысткі рэспублікі, каб змагацца за прыз «Работницы і сялянки». У спарторніцтвах прыня-лі ўдзел гасці з Эстоніі.

Камандныя гонкі на дыстанцыі 20 км вый-гралі гасці. Напружаная барацьба разгарну-лася на другі дзень, калі больш 50 веласіпе-дыстак прынялі старт у групавой гонцы на дыстанцыі 48 кіламетраў.

Пераможцай выйшла Клаўдзія Кузняцова. Другое месца заняла эстонка Лідзія Халік, трэ-цяе — дынамаўка Людміла Філіна.

У выніку двухдзённай спартыўнай барацьбы пераходны прыз «Работницы і сялянки» зава-вала каманда Мінска. Другое месца заняла каманда Віцебскай вобласці, а трэцімі былі гасці — каманда Эстонскай ССР.

Т. КАПУСЦІК,
галоўны суддзя спарторніцтваў.

На здымку — майстар спорту Клаўдзія Кузня-цова з кубкам.
Фота Ул. Вячоткі.

У крыніцы дзяўчыначка
ваду брала,
Смугла лічка ў сцюдзёнай
абмывала...

Абмывала, каб стала «лічка»
белым, каб любы, як
стрэнецца вечарам, цалаваў
гарачэй, каб бліжэй да сэрца
прыхінаў...

Гэта ў песні, складзенай
хто ведае якім паэтам і якім
кампазітарам. Адзін склаў,
другі запеў, трэці падцягнуў.
А чацвёрты нешта да-
даў сваё—і так пайшла спя-
вацца тая песня сярод лю-
дзей. Пра срэбраную сцюдзё-
ную крыніцу, пра яе чары і
цуды, якія здольна тварыць
яна з чалавекам.

І сапраўды ж цуд: выб'ец-
ца раптам недзе з-пад зямлі
танюсенькі, як нітка, стру-
меньчык—здаецца, колькі
тае сілы ў яго, даланёй мож-
на прыкрыць. А паспрабуй—
прыкрый! І спякота яму не
страшная: няхай сабе паліць
пякельнае сонца, глыбокія
рэкі паперасыхаюць, а ён са-
бе і не дбае! Струменіць сцю-

дзёным празрыстым срэбрам
ды і толькі. Або зімой: усё
наўкола скута марозам, рэчкі
сталі, знямелі азёры пад лё-
дам. А імклівая крынічка
дзе-небудзь сярод вербалозін
як гаманіла ўсё лета, так га-
моніць сабе і ў мароз.

Цуд. Дзіва.

Чалавек па сваёй натуры
істота перш за ўсё цікавая.
Таму з даўніх даўняў не за-
стаўся без яго ўвагі ніякі
цуд. Каля агню некалі, упер-
шыню, пагрэўся—і памякчэў
характарам... Адрэзаў пер-
шую лусту хлеба—і падужэў.
Вады крынічнай напіў-
ся—сілы як быццам яшчэ
дадалося!

...У такую сіваю глыбіню
ўходзіць слава крыніц, якімі
гэтак багата наша зямля і да
якіх ходзіць чалавек і са-
праўды па характару і па сі-
лу—па здароўе.

Гэты крыху можа і зацяг-
нуты ўступ выкліканы тым
непадробным захапленнем,
якое навеяна было ждановіц-
кімі «Крыніцамі»—санато-
рыем з узростам усяго толь-
кі якога паўгода.

Памяркуйце самі: у нейкіх
12 ці 15 кіламетрах ад Мін-
ска, у хваёвым лесе, у якім
дзiesiąткі год узапар кожны
выхадны, а летам кожны бо-
жы дзень адпачывалі гара-
джане, раптам вырас санато-
рый. Не дом адпачынку («да-
моў» непадалёку аж два!),
дзе без ніякага лячэння, уся-
го толькі з «мерапрыемства-
мі», тэрмін 12 дзён—і да па-
бачэння, таварыш адпачыва-
ючы!.. А самы сапраўдны
санаторый для кішэчна-страў-
нікавых хворых. З лячэннем
цудадзейнай мінеральнай ва-
дой, якая б'е з-пад зямлі
струменем у 410 метраў.

Крыніца? Дзіва што!

Падлічана людзьмі, якія
ведаюць у гэтых справах
толк, што адзін літр ждано-
віцкай мінеральнай вады
мае ў сабе 12 грамаў солі.
Гэта значыць, што наша бе-
ларуская мінеральная вада
з'яўляецца як бы роднай ся-
строй мінеральнай вадзе ку-
рорта Трускавец № 2 (раней
яе звалі Сафіяй).

І таму, напэўна, ніхто не
здзівіцца, калі мы скажам,
што наш нованароджаны са-
наторый не пустуе... Кожны
новы заезд—гэта каля трох-
сот чалавек. Кожны новы за-
езд... А побач будзеца новы
корпус—другі, таксама на
260 чалавек.

У ждановіцкія «Крыніцы»
едуць адпачываць і лячыцца
рабочыя і работніцы, едуць
настаўнікі, калгаснікі, работ-
нікі міністэрстваў, едуць, на-
рэшце, тыя, хто самі ле-
чаць,—урачы...

Мы, карэспандэнты, «абла-
зілі», можна сказаць, увесь
санаторый, не абмінулі нівод-

На прыёме Валянціна Фамінічна Волчак—
адпачываючая. З ёю гутарыць Лілія Май-
сееўна Валачковіч—урач.

ЖДАНОВІЦКІЯ

Пасля курсу лячэння ў інгаляторыі—хоць
на оперную сцэну...

ных дзвярэй, каб не адчыніць
і не пабачыць: а што там? а
як там?

І трэба прызнацца, што ўсе
гэтыя і «што там», і «як там»
уразілі нас самым найлеп-
шым чынам.

Перш за ўсё захапляе
апошняе слова як у будаўніц-
тве (у даным выпадку яго
можна назваць «спецбудаў-
ніцтвам»), так і ў лячэбна-
медыцынскім абсталяванні.
Сонца, прастора, клопат пра
чалавека—вось тыя кампа-
ненты, якія ўвайшлі так арга-

нічна і так наскрозь праніза-
лі гэты выдатны будынак,
што нават выпадковаму чала-
веку паверыцца тут, што ўсё
гэта нібыта і для яго такса-
ма... А што казаць пра тых,
хто адпачывае і лечыцца ў
такіх умовах 26 дзён?

Лячэбныя і дыягнастыч-
ныя кабінеты ў ждановіцкіх
«Крыніцах» аснашчаны на-
вейшым абсталяваннем (зноў
тое ж «апошняе слова», як і
ў будаўніцтве).

Утульныя палаты разліча-
ны не больш як на аднаго-

Хараство! Асабліва з
вышыні...

двух чалавек—па жаданню. Адпачывай і лячыся, таварыш, з поўным задавальненнем!

На пятым паверсе—кліматычны павільён. Там пасля снідання і пасля сну на раскладушках і ў шэзлонгах адпачываючыя прымаюць паветраныя і сонечныя ванны.

Аднак лячэнне і адпачынак у маладых «Крыніцах» былі б няпоўныя, калі б там толькі лячыліся і адпачывалі па прынцыпу: еш, хадзі да доктара і спі...

Ого! Тады, мусіць, падняўся б бунт! Але абыходзіцца без бунту.

Вялікая змястоўная бібліятэка. Радыевузел. Тэлевізар. Выдатная кіназала з шыро-

кім экранам. Танцзала. (не горшая за радзівілаўскую ў Нясвіжы...).

Ну а калі дадаць яшчэ, што ад санаторыя рукой падаць да мора. Што на беразе мора ўсе выгоды для адпачынку... Калі дадаць, што густы хваёвы і бярозавы настой кружыць галаву і сэрца...

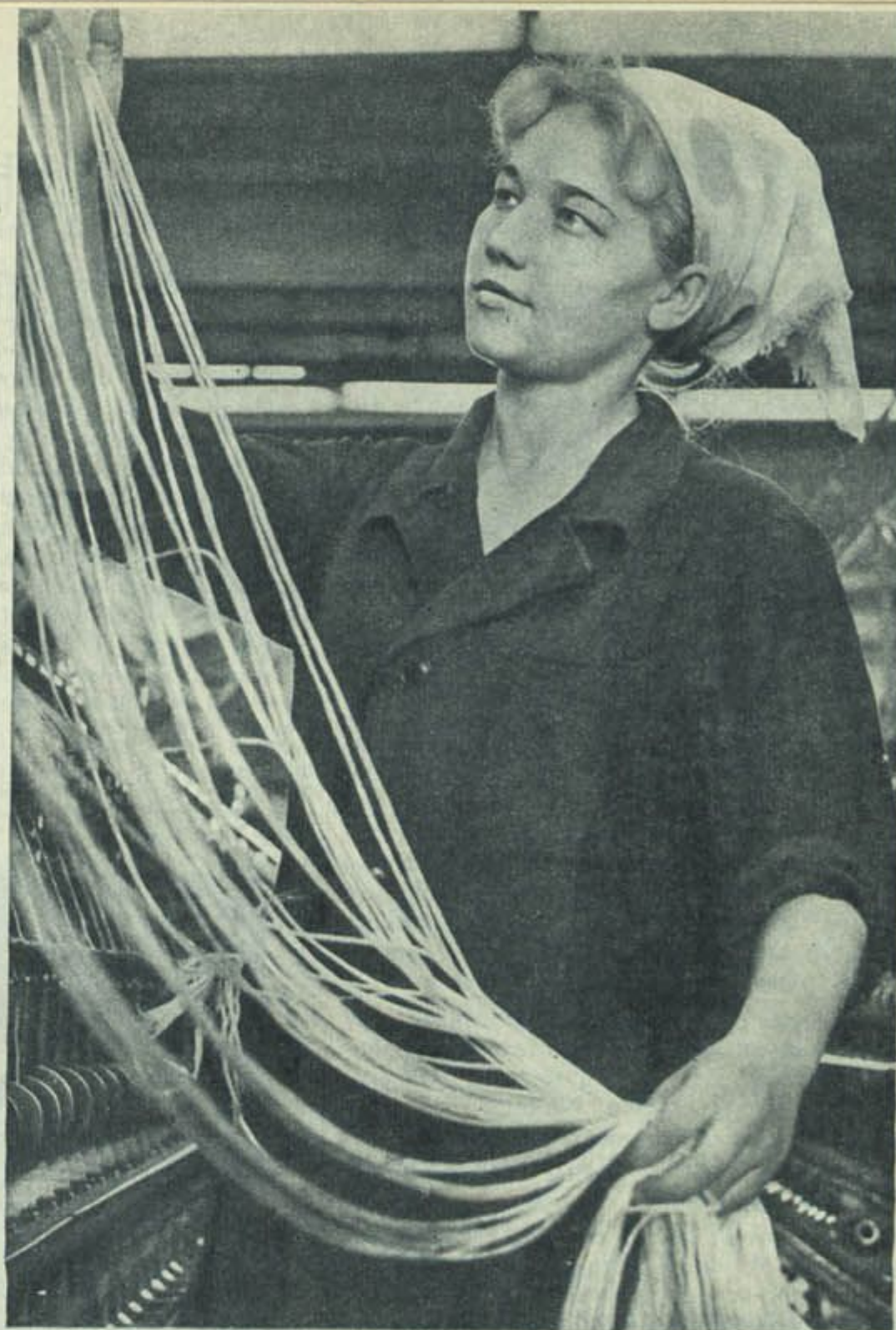
Калі ўсё гэта дадаць і ўзважыць, то паверце, таварышы: дальбог, у «Крыніцах» добра лячыцца не толькі тым, каму патрэбна піць цудадзейную ваду... Паверце, «Крыніцы» лечаць і сэрца!

І яшчэ як лечаць!

Е. ВАСІЛЬЕВА

КРЫНІЦЫ

Вось так яны выглядаюць—«Крыніцы» ў Ждановічах...

Працоўныя Гродна сваім дэпутатам у вышэйшы орган Савецкай улады выбралі перадавую прадзільшчыцу тонкасуконнага камбіната Лідзію Уладзіміраўну Баран. Адзінаццаты год працуе яна на камбінате, навучыла сваёй спецыяльнасці многіх дзяўчат. У сацыялістычным спаборніцтве тэкстыльшчыкаў Лідзія Уладзіміраўна ідзе ўперадзе, намагаючыся перавыконваць свае зменныя вытворчыя заданні.

На здымку: Л. Ул. Баран.
Фота А. Перахода (БелТА).

Яе шлях

У жыцці, вядома, усякае бывае: поспехі і няўдачы, радасці і непрыемнасці. Так і ў Любы Грынкевіч. У 1959 годзе яна скончыла Грыцэвіцкую сямігадовую школу, марыла вучыцца далей. Але раптам захварэў бацька, і Люба пайшла працаваць, стала даяркай у сваім калгасе «Шлях да камунізма».

Былі цяжкасці такія, што і ўспамінаць пра іх не хочацца. Але ў барацьбе з імі нараджаліся поспехі. І, бадай, самы шчаслівы для Любы быў 1965 год. Гэта ёй упершыню ў жыцці быў прысвечан Дзень працоўнай славы за тое, што надаіла ад кожнай каровы больш як па 3600 літраў малака.

Люба Грынкевіч—дэпутат Грыцэвіцкага сельсавета, член камітэта камсамольскай арганізацыі калгаса. А нядаўна яе прынялі ў члены КПСС. Люба пасля сканчэння школы рабочай моладзі думае паступіць у сельскагаспадарчы інстытут на завочнае аддзяленне.

— Толькі ці выйдзе што з гэтага, ці хопіць часу?—кажа яна. Выйдзе! Абавязкова выйдзе! Так, як выйшла, што ўся сельгасарцель «Шлях да камунізма»—у мінулым адсталая гаспадарка—цяпер хутка ідзе ўгору па вытворчасці мяса, малака, збожжа, наступае на пяты праслаўленым перадавым калгасам. А гэта ж зрабілі звычайныя, сціплыя людзі.

Іван ЗДРОК

Нясвіжскі раён.

ЗДАРЫЛАСЯ бяда, і першымі з'яўляюцца на месцы здарэння людзі ў сінх міліцэйскіх шынялях. Яны, як правіла, не вельмі гаваркія, не мітуслівыя, стрыманыя, і многім можа здацца дзіўным, што нават у самай незвычайнай, напружанай абстаноўцы ніколі не пакідае гэтых людзей спакойны, дзелавіты выгляд. Але калі б мог хто-небудзь у такія минуты зазірнуць ім у душу! Якіх намаганняў і напружання волі каштуюць і гэты спакой, і ўменне хутка разгледзець і знайсці сярод тысяч дробязей тую адзіную і самую важную, якая толькі і можа прывесці і, нарэшце, прыводзіць да віноўніка здарэння, да злачынцы, што замятае сляды!

Мужчынская прафесія? Так, ахова грамадскага парадку, барацьба супраць злачыннасці і злачынцаў нават не кожнаму мужчыну пад сілу. Дык колькі ж мужнасці і адвагі, колькі рыцарскай гатоўнасці да самаахвяравання трэба тады, калі мундзір з міліцэйскімі пагонамі не месяцы і не гады, а ўсё сваё жыццё носяць тыя, каго здаўна прынята лічыць прадстаўніцамі слабай палавіны чалавечага роду!

Ёсць яны і ў нас у рэспубліцы, і ў вялікіх, шматлюдных гарадах, і ў раённых цэнтрах, дзе ледзь не ўсе жыхары ведаюць адзін аднаго. І калі гора з бядой нечакана пастукаюць да нас, кожная з іх гатова зараз жа прыйсці на дапамогу.

Так аднойчы пастукала бяда ў дзверы жыхаркі Мінска Валянціны А., муж якой, ваенны марак, некалькі гадоў назад памёр пасля нядоўгай, але цяжкай хваробы. Удава не адразу аправілася ад страшэннага ўдару: двое дзяцей на руках, а ў самой ніякай прафесіі, не было сіл, каб далей жыць. Але, як вядома, час — лепшы доктар, і паступова рана пачала зажываць, рубцавацца, а разам з тым ва ўвесь свой рост паўстала самае галоўнае: як без бацькі і сябра выгадаваць дачку і сына сапраўднымі савецкімі людзьмі?

Многае, што здавалася спачатку неадольным, асталася ўжо ззаду. Удава працуе ў магазіне, стала вельмі добрым прадаўцом, паспела палюбіць сваю клапатлівую прафесію. Старэйшая дачка хутка скончыць вучобу і таксама пойдзе працаваць. І толькі з малодшым, з пятнаццацігадовым Валодзем, бяда... Праўда, хлопчык не бадзеецца вечарамі немаведама дзе, не важдзецца з кампаніяй падлеткаў, якія адбіліся ад рук. Яго нават да «цяжкавыхоўваемых» не залічыш. А між тым, не-не ды і прапускае заняткі ў школе... Хатнія заданні то зусім не рыхтуе, то выконвае абы з рук... І маці, і сястры ўсё часцей гаворыць дзёрзкасці. Адкуль што бярэцца?!

Пятнаццаць гадоў... Самы адказны, пераломны ўзрост, калі ад вельмі і вельмі многага залежыць, як далей складзецца ўвесь лёс уступаючага ў жыццё чалавека; ці пойдзе ён па прамой і яснай дарозе, ці збочыць на пакрычастую, вузкую сцежку, у канцы якой — прорва. У пятнаццаць гадоў нельга, немагчыма быць аднаму, і асабліва хлопчыку. Добра, калі побач бацька: і паможа, і параіць, і навучыць. А калі няма бацькі? Маме ж не заўсёды і не ўсё раскажаш, што цябе хвалюе ў пятнаццаць хлапечых гадоў...

А маці і спакой страціла, і месца сабе не знаходзіла ад трывогі за сына, які стаў грубы, адчужаны. Маці ўсё гатова была аддаць яму, пайсці на любыя ахвяры, толькі б не бачыць, не адчуваць, як з кожным днём усё больш і больш аддаляецца, адгароджваецца ад яе той, каго да гэтага часу лічыла самым дарагім, самым родным на свеце. Дык да каго ж бегчы табе, маці, каго клікаць на дапамогу, перад кім выказаць свой мацярынскі боль і трывогу за сына?!

Маргарыта Мікалаеўна ўважліва, са шчырым спачуваннем і разуменнем слухала блытаны ад хвалявання расказ чарговай наведвальніцы. Уважліва, таму што інакш тут, у дзіцячым пакоі, і слухаць наведвальнікаў, і размаўляць з імі нель-

рыў, што ён хоча кінуць школу? Перайсці ў вячэрнюю, паступіць на работу? Не гаварыў?

— Божа мой, толькі гэта і чуеш! — субяседніца нават рукамі пляснула. — Але які з яго работнік? Хто возьме на работу хлопчыка? Дурасць!

Дурасць... А ці дурасць усё гэта? Ці не сур'ёзнае, ці не вынашанае ў марах, — тое, што маці не ўдалося разгледзець і зразумець у пятнаццацігадовым сыне-падлетку? Магчыма, і яму, Валодзю, трэба памагчы, і трэба памагчы яго маці? Магчыма...

Яны сустрэліся яшчэ раз, яшчэ і яшчэ. Маргарыта Мікалаеўна пазнаёмілася з Валодзем, пабывала і дома ў іх, і ў школе. І калі нядаўна адбылася яшчэ

ЗАЎСЁДЫ Ў СТРАІ

Аляксандр МІРОНАЎ

га. І спачуванне, і разуменне Маргарыты Мікалаеўны былі натуральныя і шчырыя, бо хто, як не яна, жанчына, можа і паспачуваць, і глыбока зразумець мацярынскую трывогу. А трывога гучала ў кожным слове яе субяседніцы:

— Не разумею, не магу зразумець, чаму ён становіцца ўсё больш чужым! Замыкаецца, слова іншы раз не выцягнеш... Пачынае грубіць... За ўрокі сядзіцца з такім выглядам, быццам робіць мне ласку... А зоймецца сваімі вініцамі і дроцікамі — пра ўсё на свеце забывае, не адарвеш! Можа выкінуць усё гэта, забараніць?

— Чакайце, хвіліначку, — насцярожылася Маргарыта Мікалаеўна, — якімі вініцамі?

Субяседніца ўздыхнула, махнуўшы рукой:

— Муж мінірам быў, служыў на Балтыцы. А Валодзя захапіўся радыётэхнікай. Майструе, разумеецца, нейкую штуку, хоча сам прымаць сігналы са спадарожнікаў і касмічных караблёў.

«Дык гэта ж вельмі добра!» — ледзь не крыкнула Маргарыта Мікалаеўна. Але не крыкнула, стрымалася, а спытала так, быццам хацела ўдакладніць:

— Ён у восьмым класе?

— Так. Мусіць, астанецца на другі год.

— А скажыце, Валодзя ніколі не гаво-

адна сустрэча, яна размаўляла з маці не як жанчына з жанчынай, а крышку інакш, больш афіцыйна, як і павінен размаўляць у службовай абстаноўцы інспектар дзіцячага пакоя міліцыі.

— Вы хочаце, каб ваш сын вырас сапраўдным савецкім чалавекам. І нам толькі гэта і трэба. Дык вось, давайце дамовімся: будзем разам памагаць яму. Не натацыямі і павучаннямі, а іменна памагаць.

І дадала, крыху пачакаўшы, усміхаючыся нейкім сваім думкам:

— Добры ў вас хлопец. Горды. Падтрымай такога, не дай спатыкнуцца — цудоўны вырасце чалавек!

Маці пайшла супакоеная і падбздэраная, а Маргарыта Мікалаеўна яшчэ доўга сядзела ў пустым пакоі, думаючы пра яе і пра Валодзю. Нялёгка Валодзевай маці: ніякіх клопатаў не ведала за мужам, а цяпер адна выходзіла дваіх дзяцей. Хоча вывесці сына ў людзі, хоча, каб лепш вучыўся, а хлопец бачыць, як цяжка маці, і ламае галаву, кідаецца, не ведае, чым памагчы. Штодзённая стомленасць маці ўражае больш за ўсё. «Ці лёгка ёй з раніцы да ночы стаць за прылаўкам, дагаджаючы кожнаму пакупніку?». Ён і шкадуе маці, і дакарае самога сябе: «Чаму іншыя хлопцы могуць і працаваць, памагаючы сям'і,

і вучыцца ў вячэрняй школе? Чым жа я горшы за іх?».

— Не, Валодзя, не горшы, — хацела б сказаць яму Маргарыта Мікалаеўна, — ты лепшы за многіх сваіх аднагодкаў. І сумленны, і чысты ў помыслах, у высакародных імкненнях. Але табе ўсяго толькі пятнаццаць, а за плячыма і васьмігодкі няма. Не возьмуць цябе на працу, па закону не маюць права браць. Пачакай яшчэ гадоў, набярэся цяжкіх вясцей. Абавязкова трэба закончыць восьмы клас. А потым, шаснаццацігадовага, мы самі ўладкуем цябе на завод. І ў вячэрнюю школу, у дзевяты пойдзеш. І ўбачыш, як узрадуецца, памадзее мама, калі ты прынясеш дадому сваю самую першую ў жыцці, працоўную, рабочую зарплату!

Не, не скажа яму нічога гэтага Маргарыта Мікалаеўна, не зможа сказаць, каб не закрануць вельмі туга напятай душэўнай струны падлетка. Параіць, і не раз: трэба закончыць восьмы клас. І паможа пабываць на адным, на другім, на трэцім заводзе: няхай прыгледзіцца, выбера, да чаго больш за ўсё ляжыць душа. А потым, праз год, магчыма, сама прывядзе на завод, і тады абавязкова скажа:

— Працуй, Валодзя. І вялікай табе ўдачы!

А пакуль — не: трэба паволі, неназойліва весці яго, не трацячы слоў, хоць бы і самых прыгожых. Так, весці, як не год, не два вяла інспектар дзіцячага пакоя міліцыі Савецкага раёна г. Мінска Маргарыта Мікалаеўна Грыгор'ева шалупта-падлетка Віцю П., якога ўсе — і дома, і ў школе, і на дварэ лічылі непакорным. Як дыплом, атрыманы пасля заканчэння юрыдычнага інстытута, як узнагароды і падзякі за міліцэйскую службу, захоўвае Маргарыта Мікалаеўна пісьмо, атрыманае ад Віктара ў мінулы Міжнародны жаночы дзень. «Жадаю поспехаў у Вашай рабоце, — гаворыцца ў гэтым пісьме. — Дзякуй за ўсё добрае, што Вы мне далі. Я буду ўсё жыццё Вам удзячны!»

А колькі было трывог і хваляванняў, колькі дум і нястомных пошукаў шляху да тайнікоў дзіцячай душы! У каго хоць апусцяцца рукі: у дванаццаць гадоў — грубіян, задзіра, злодзей і карцёжнік, уцякаў з бацькоўскага дома. Ды такому не месца ў школе, і ў сям'і не месца, такога — зараз жа ў самую строгую папраўчую калонію!

Але ў калонію Віця не трапіў: інспектар дзіцячага пакоя Грыгор'ева даказала, што хлопчыку там рабіць няма чаго. І з сям'і, хоць бы ў інтэрнат, не прышлося забіраць: Маргарыта Мікалаеўна дабілася свайго, у Віцевай сям'і пануе цяпер не скорая на расправу бацькава папруга, а добразычліва-патрабавальныя, справядлівыя, душэўныя адносіны бацькоў да дзяцей. Ну, а ў школе... Ды хіба можна выключыць са школы вучня, калі ў яго дзённіку за ўвесь навучальны год няма ніводнай дрэннай адзнакі, а па паводзінах, па дысцыпліне — нязменны пяцёркі!

Вось і прыйшло ў дзень Восьмага сакавіка пісьмо, якое пачынаецца самымі ўсхваляванымі, самымі шчырымі словамі: «Дарагая Маргарыта Мікалаеўна...». І такіх пісьмаў ад сваіх падапечных інспектар дзіцячага пакоя міліцыі Грыгор'ева атрымлівае кожнае свята мноства.

РЭВАЛЮЦЫЯЙ ЗАКЛІКАНАЯ

Да 90-годдзя з дня нараджэння
Цёткі

Паэтычная творчасць Цёткі (Элаізы Пашкевіч, 1876—1916) нагадвае агністы метэор, што малаккаю бліснуў на беларускім рэвалюцыйным гарызонце 1905 года. Яго вогненны водбліск ярка палымнее і сёння, хоць з часу з'яўлення Цёткі на літаратурнай ніве мінула ўжо больш за шэсць дзесят гадоў.

Пераваліла ўжо на шосты дзесятак і з дня смерці выдатнай паэтэсы-рэвалюцыянеркі, — 5 лютага 1916 года яна трагічна загінула, ратууючы людзей ад чорнай смерці. Яе пахавалі ля роднага дома, на ўскраі невялікага засценка Новай Двар, на ўбоччы старадаўняй бітай дарогі, абвешанай паданнямі і легендамі, як і само імя выдатнай дачкі беларускага народа. Па трагічнаму збегу акалічнасцей, побач з магілай паэтэсы пакоіцца яе пляменніца, забітая нямецка-фашысцкімі вылюдкамі ў час Айчынай вайны.

Цётка і пляменніца... Сімвал дзвюх эпох. Пляменніца-патрыётка выканала, цаною сваёй бяспэчнай гібелі, рэвалюцыйны завет палымнай пясняркі працоўнага люду: быць заўсёды ў ўсюды нязломна верным сваёй шматпакутнай бацькаўшчыне — бацькаўшчыне гераічнага народатворцы.

Так малодшае пакаленне будаўнікоў новага жыцця сцэментавала сваёй самаахвярна пралітай крывёю адзінства рэвалюцыйнай барацьбы бацькоў і дзяцей «за волю і лепшую долю», за шчасце ўсіх працоўных людзей зямлі.

Свабода і шчасце людзям, кінутым ненажэрнаму молаху капіталістычнай няволі, — гэта быў непарушны дэвіз, спяваданае ідэалагічнай веры паэтэсы — палымнага рэвалюцыянера. Яна не спалохалася крывавай барыкаднай барацьбы супраць царскага дэспатызму ў грозным 1905-м і пасля трагічнага паражэння рэвалюцыі не дэзерціравала ў стан меншавікоў, што істэрычна галасілі: «Не трэба было, маўляў, брацца за зброю!» Ідэйная зброя беларускай паэтэсы была чыстая і вострая, як дамаская сталь, бо Цётка не ведала іншых клопатаў і інтарэсаў, акрамя тых, што арганічна звязаны з гістарычным лёсам працоўных мас і іх палітычнай свабодой.

З гэтай жыццядайнай крыніцы і вынікаў сацыяльны аптымізм беларускай пясняркі. Звяртаючыся да свайго роднага народа («Вера беларуса», кастрычнік — лістапад 1905 года), яна ўсклікала: «Веру, братцы, людзьмі станем, хутка скончым мы свой сон: на свет божы шырай глянём, век напіша нам закон...» Вера яе была нязломная, бо яна фізічна адчувала сілу народную: «мы не з гіпсу, мы з каменя, мы з жалеза, мы са сталі! Нас палілі ў пламенні, каб мацнейшымі мы сталі». І не дзіва, што «цяпер, братцы, мы з граніту, рука цвёрда, грудзь адкрыта, пара, братцы, парваць пугі!». Толькі народ, выкаваны з чыстай сталі, і здольны выканаць ускладзеную на яго вялікую эпахальную місію.

Баявы, аптымістычны тон паэзіі Цёткі рэзка адрозніваўся па свайму бескампрамісному рэвалюцыйнаму гучанню і ярка выражанай палітычнай накіраванасці ад дэкадэнцкага «песнапення» тых дробнабуржуазных, мяшчанскіх піітаў з беларускага нацыяналістычнага лагера, што спачатку загразлі ў мяшчанскай руціне, а потым, у часы рэакцыі і Вялікай Кастрычніцкай рэвалюцыі, адкрыта здрадзілі працоўнаму беларускаму народу, перабегшы ў лагер контррэвалюцыі. Пад жывым уражаннем «крывавай нядзелі» Цётка за-

клікала («Хрэст на свабоду», люты 1905 года): «Трэ злізаць усіх міністраў, бюракратаў, антыхрыстаў...»

Рэвалюцыйную барацьбу супраць царскага самаўладства беларуская паэтэса разумела як усерасійскую, інтэрнацыянальную акцыю ўсіх народаў «царскай імперыі». Бо з таго часу, як цар расстраляў на Дварцовай плошчы невінаватых людзей, ён расстраляў, разам з тым, і веру ў сябе «адурманенага народа»: — «з той пары Масква, Варшава, Рыга, Вільня, Бак, Лібава, Беларусь, Літва, Расея гоняць вон цара-зладзея!»

Крыху пасля, калі кастрычніцкая забастоўка чыгуначнікаў і «прэсненская эпапея» маскоўскага пралетарыату былі падаўлены контррэвалюцыяй, Цётка непахісна верыла ў перамогу працоўнага народа і голасна вяшчала («Перад Новым годам», снежань 1905 года): «Нясецца гром з сталіц па краю; вярнуць шыбеніцкі крыжыцы. Самадзяржаўных гіцляў зграю народ рабочы хоча змяць... Біце ў званы, біце ў званы! Новы год, народ, страчай!»

Грамадзянская лірыка Цёткі эпохі рэвалюцыі 1905 года і пазнейшага часу вызначаецца сардэчнай цеплынёй і задушэўнай шчырасцю. Як і паэзія Янкі Купалы і Якуба Коласа, яе вершы той грознай пары «буры і шторму» напоўнены невычэрпнай верай у народ, у яго творчы рэвалюцыйны геній, яны напоены чыстай крынічнай любоўю да роднага краю. «Думаць усюды аб народзе, родны край усюды сніць, — прызнаецца яна ў вершы «Мае думкі» (1905—1906 гады), — то рассыпацца расою па галінках, па лістках, то абняцца так з зямлёю, каб ніхто разняць не мог!»

Паэтэса верыла ў перамогу добра над злом, верыла ў шчасце народа, у сваё прызначэнне ў яго сацыяльнай барацьбе. Вось чаму яна так задушэўна, пранікнёна і шчыра вызначыла грамадзянскі пафас і сацыяльную функцыю сваёй паэзіі — паэзіі народнай барацьбы, смутку і радасці, жалбы, мацярынскай любові да ўсіх пакрыўджаных і прыніжаных прыгнатылінамі-эксплуататарамі. «На магіле ўзыйду дубам, пачну шаптаць братнім губам аб іх долі, аб свабодзе, стану песняй у народзе! Пастух дудку з мяне скруціць, як заграе, кроў замуціць, як заенчыць, кожны стане: «Што за гранне, што за гранне? Што то будзе, што то будзе з гэтай песняй ў нашым людзе!»

Час — гэты грозны суддзя і самы верны крытэры ўсіх каштоўнасцей на зямлі — красамоўна давёў, што баявая рэвалюцыйная песня незабывайнай Цёткі заўсёды была на ўзбраенні беларускага народа і заўсёды дапамагала яму жыць і змагацца за новае жыццё.

За гэта народ і славіць сваю верную дачку ў дзень яе слаўнага 90-годдзя з дня нараджэння і 50-годдзя з дня дачаснай смерці.

Сцяпан МАЙХРОВІЧ

Пісьменнік Усевалод Вішнеўскі, былы матрос Волжскай флатыліі, пісаў з Ларысы Рэйснер свайго легендарнага Камісара ў «Аптымістычнай трагедыі». На здымку: кадр з кінафільма «Аптымістычная трагедыя».

У сталавай прафесара Пецярбургскага псіха-неўралагічнага інстытута Міхаіла Андрэевіча Рэйснера было важна, строга і стрымана. Як толькі студэнты і курсісткі, сябры яго семнаццацігадовай дачкі Ларысы, уселіся за стол, уся іх увага была сканцэнтравана на захаванні правіл добрага тону. Пераблытаць відэльцы на абедзенным stole, накрытым аслепляльна белым абрусам, пакласці локці на стол, есці з адкрытым ротам — усё гэта было недаравальным грэхам.

Пасля вячэры сябры папрасілі Ларысу прачытаць свае новыя вершы. Прайшоўшы нервовымі, хуткімі крокамі па пакой, яна спынілася ля раяля і пачала напаўголосу:

...Руку на меч положив
изошренный,
Юноша, в звонкие зори
влюбленный,
Так говорил...

Але раптам, абхапіўшы галаву рукамі, сказала распачна:

— Не, усё гэта не тое, не тое... Лепей іншае... Сапраўднае... Я прачытаю выступленне Рабесп'ера...! на бездакорнай французскай мове пачала прамову «непадкупнага» перад Канвентам, прымушаючы ўсіх прысутных любаватца і захапляцца сабой.

Яна была надзіва прыгожая: з цёмна-русымі валасамі, шэра-зялёнымі вялікімі вачыма, царственным поглядам.

І вось гэтая спешчаная дзяўчына, што атрымала выдатнае выхаванне і адукацыю, вырасла ў рэспектабельнай цішыні прафесарскай кватэры з масіўнымі кніжнымі шафамі, становіцца палымянай рэвалюцыянеркай, якую яшчэ пры жыцці называлі жанчынай з легенды...

Але не адразу Ларыса Рэйснер стала легендарным камісарам Волжскай флатыліі, бясстрашным разведчыкам...

Яе бацька М. А. Рэйснер, прафесар права, яшчэ з дзяцінства быў адным з саўтараў першай Савецкай Канстытуцыі і па асабістаму даручэнню Ул. І. Леніна напісаў дэкрэт аб аддзяленні царквы ад дзяржавы.

Яшчэ ў гімназіі, якую Ларыса скончыла ў 1912 годзе з залатым медалем, яна палюбіла антычнасць. За празмернае захапленне старажытнай Эладай сваю жартам празвалі дзяўчыну «іянійскім завітком». Гэтае захапленне змянілася глыбокай і палымянай любоўю да літара-

ЖАНЧЫНА

гуры. Ларыса пачынае пісаць вершы. У часопісе «Шиповник» за 1913 год была надрукавана яе драма «Атлантыда».

Мінуў час, і Ларысу пачынае гнясці кола яе знаёмых, эстэтычэскіх літаратараў. У 1914 годзе яна разам з бацькам пачынае выдаваць новы часопіс «Рудзін», у якім друкуюцца антываенныя апавяданні, рэалістычныя апавесці, п'есы. На выданне гэтага часопіса пайшлі ўсе сродкі сям'і Рэйснераў. Калі яны скончыліся, Ларыса перайшла працаваць у горкаўскі «Летапіс».

Гэта быў трывожны для Расіі час. Другі год ішла кровапралітная, непатрэбная народу вайна. Па петраградскіх вуліцах усё гучней стукалі мыліцы інвалідаў, усё часцей трапляліся жанчыны ў чорных хустках, ля магазінаў стаялі доўгія чэргі.

Каб лепш зазнаць жыццё народа, Ларыса вырашыла паехаць па Волзе. Яна прагна слухае расказы простых людзей, жахаецца галечы народа, захапляецца яго розумам, цвёрдасцю, імкненнем усё змяніць...

Цяпер у доме 25-б на Вялікай Зяленіна вуліцы ў Петраградзе, дзе жыла сям'я Рэйснераў, з неярплівасцю чакаюць Ларысіных пісьмаў. І яны прыходзяць часта...

«Мілыя вы мае. Пішу вам з Кастрамы, куды прыехала пасля трох дзён падарожжа... Апісаць усяго немагчыма, хочацца сказаць толькі: за Расію баяцца не трэба; у маленькіх вартавых будках, у гандлёвых сёлах, па ўсіх прычалах гэтай вялікай ракі — усё ўжо беспаваротна вырашана. Тут усё ведаюць, нічога не даруюць і ніколі не забудуць... І іменна тады, калі будзе трэба, прыгавор будзе вынесены...»

Надышоў кастрычнік 1917 года. Рэвалюцыю Ларыса Міхайлаўна прыняла адразу і ўвай-

шла ў яе, бязлітасна парваўшы з прывычным укладам жыцця.

У ноч 25 кастрычніка Ларыса Рэйснер прыйшла ў штаб рэвалюцыі, у Смольны.

На пытанне старшыні Ваенна-рэвалюцыйнага камітэта Н. І. Падвойскага, што яна ўмее рабіць, адказала: «Умею страляць, ездзіць конна, магу быць разведчыкам, магу пісаць карэспандэнцыі з фронту, магу памёрці, калі трэба...»

Ёй даручылі ахоўваць культурныя і гістарычныя каштоўнасці Зімянага палаца.

А летам 1918 года, калі яе нядаўнія сябры яшчэ вырашалі і ўсё яшчэ не маглі вырашыць, з кім ім па дарозе, Ларыса Рэйснер, назаўсёды звязаўшы свой лёс з Камуністычнай партыяй, была ўжо на Волзе і як камісар Волжскай флатыліі ўдзельнічала ў баях.

Ларыса Міхайлаўна — першая і адзіная жанчына — ваенны марак, адразу і арганічна ўвайшла ў жыццё флатыліі, без паказной ахвярнасці, без ханжальства, не адмовіўшыся ад любімых звычак. На ваенным караблі яна паявілася ў бялюткай накрухмаленай англійскай блузцы, у туфлях на высокіх французскіх абцасах, якія змяніла на боты толькі ў цяжкія дні адступлення з Казані.

Камісар Рэйснер становіцца цудоўным таварышам, перакананым і ідэйным рэвалюцыянерам. Яна назаўсёды заваявала сэрцы простых матросаў, здолела прыцягнуць на бок Савецкай улады былых афіцэраў царскага флоту.

...Пасля адступлення Чырвонай Арміі з Казані Ларыса Рэйснер пранікае ў заняты белымі горад. Абматаўшы галаву бінтамі, яна пайшла на Вялікую Грузінскую вуліцу, дзе знаходзіўся ваенны штаб. Зрабіўшы выгляд, што шукае сваякоў, Ларыса Міхайлаўна атрымала пропуск. На працягу некалькіх

Наша завочная экскурсія

ГАВОРАЦЬ МЕМАРЫЯЛЬНЫЯ ДОШКІ

На будынку драматычнага тэатра імя Янкі Купалы ў Мінску прымацаваны дзве мемарыяльныя дошкі. Адна з іх нагадвае пра 1917 год, другая — пра 1919 год.

Што ж адбывалася тут неўзабаве пасля кастрычніцкай перамогі бальшавікоў — 20 лістапада 1917 года?

Яшчэ ніколі гэты тэатральны будынак не бачыў у сваіх сценах такога мноства людзей у шэрых франтавых шынялях. Яны сабраліся на II з'езд прадстаўнікоў салдацкіх арганізацый Заходняга фронту, каб гучна заявіць аб поўным прызнанні Савецкай улады на чале з правадыром працоўнага народа Уладзімірам Ільічам Леніным. Слова бальшавікоў-франтавікоў на гэтым з'ездзе было і самае важнае і самае рашаючае.

Уладзімір Ільіч Ленін накіраваў на з'езд двух выдатных дзеячоў партыі — В. Валадарскага і Г. Арджанікідзе, яны выступалі з прамовамі.

Франтавікі аднадушна выбралі новага галоўнакамандуючага Заходнім фронтам. Ім стаў прапаршчык, камуніст з дзесяцігадовым падпольным стажам Аляксандр Фёдаравіч Мяснікоў, змяніўшы на гэтай пасадзе царскага генерала Балубева. Відавочцы панінулі нам хваляючыя ўспаміны пра тое, з якой радасцю была сустрэта з'ездам вестка аб выбары бальшавіка-франтавіка. І гэта было адным з памятных рашэнняў II з'езда прадстаўнікоў салдацкіх арганізацый Заходняга фронту. Потым, вярнуўшыся са з'езда ў свае часці, дэлегаты-франтавікі

З ЛЕГЕНДЫ

дзён яна прыходзіць у штаб, блукае па калідорах і пакоях, прыслухоўваецца да размоў афіцэраў, запамінае іх планы, даведваецца пра важныя рэчы. І ўсё ж ёй не ўдалося пазбегнуць арышту. Толькі выключная вытрымка і храбрасць выратавалі яе ад немінучага расстрэлу.

Вось што раскажваў адзін матрос, які хадзіў з ёю ў разведку пад Казанню:

«...Ноч, дрыжыкі ад холаду, невядомасць, але камісар ідзе ўпэўнена па незнаёмай дарозе. Ля вёскі Курачка наляцелі на патрулёў, абстралялі, а Ларыса жартуе, толькі яе аксамітны голас ледзь-ледзь дрыжыць. Калі праскочылі, пытае:

— Вы стаміліся, браткі? А ты, Ваня? — І такая яна была ў той момант недасягальна высокая з гэтымі клопатамі, што хацелася цалаваць чорныя ад дарожнага пылу рукі гэтай дзіўнай жанчыны...»

...У канцы 1932 года за круглым сталом рэпетыцыйнай залы Маскоўскага Камернага тэатра сабраліся ўсе яго актёры. Письменнік Усевалад Вішнеўскі, былы матрос Волжскай флатыліі, прынёс тэатру сваю новую п'есу «Антымістычная трагедыя». З хваляваннем слухаюць расказ драматурга рэжысёр спектакля Аляксандр Таіраў і выдатная савецкая трагедынная актрыса Аліса Каонен — яна першая ўвасобіла на тэатральнай сцэне вобраз Камісара, прататыпам якога была Ларыса Рэйснер...

— Калі яна прыйшла да нас, матросаў, — раскажваў письменнік, — ёй адразу зрабілі праверку: пасадзілі на маторны катэр-знішчальнік і папёрлі пад кулямётна-кінжальную батарэю чэхаў. Даём поўны ход, знішчальнік ідзе, мы назіраем за «бабай». Яна сядзіць. Даём паварот, яна: «чаму паварочваецца? Рана, трэба яшчэ ўпе-

рад». І адразу гэтым пакарыла. З таго часу — дружба.

Дзе б у далейшым ні была Ларыса Рэйснер, на якой рабоце ні знаходзілася, яна заўсёды і ўсюды самааддана служыла рэвалюцыі. Рэвалюцыя была яе стыхія. Рэвалюцыянер-баец і рэвалюцыянер-мастак слова зліліся ў ёй гарманічна і назаўсёды.

Не паспелі змоўкнуць раскаты баявога гому грамадзянскай вайны, як Ларыса Рэйснер, літаральна не пераводзячы дыхання, накіроўваецца ў цяжкі шлях. Разам з іншымі таварышамі яна прадстаўляе Савецкую Расію ў Афганістане. Там Ларыса Міхайлаўна з вясёлай, нястрымнай энергіяй вандруе па краіне, вывучае мясцовае жыццё, быт, норавы, прыроду. Часам яна цэлыя дні праводзіць у сядле, не баючыся сакрушальнай гарачыні, стомленасці, пакутлівых прыступаў трапічнай ліхаманкі, якая каварна і настойліва падточвала яе здароўе.

Вынікам паездкі з'явілася захапляючая кніга «Афганістан». У гэтай кнізе амаль фізічна адчуваеш гарачае дыханне руж, подых мяты і лаванды, дзікі, веснавы пах, які нагадвае пахі мора, водар кветак, бачыш расфарбаваныя эмаллю мінарэты, вежу Цімура, раскошу гарэма. Але, вядома, не гэта экзотыка захапляла Ларысу Міхайлаўну. Письменніца ўбачыла іншы Афганістан, з болей яна піша пра жыццё народа, яго першабытную галечу, пра жанчын, аддзеленых ад жыцця складкамі чадры, пра бязлітасную эксплуатацыю дзяцей...

«Афганістан» быў не першай кнігай Ларысы Рэйснер. З перадавога краю грамадзянскай вайны яна прывезла «Фронт», кнігу пра тое, як «людзі рабілі Рэвалюцыю, і як Рэвалюцыя рабіла людзей», «як шумелі перамогі, як крывёю сцякалі па-

Ларыса Рэйснер.

ражэнні. На Волзе, на Каме, на Каспійскім моры ў час вялікай рускай рэвалюцыі». «Фронт» увёў Ларысу Рэйснер у вялікую савецкую літаратуру, даў ёй поўнае права лічыцца адным з летапісцаў грамадзянскай вайны.

Увосень 1923 года Ларыса Міхайлаўна едзе ў Германію. У гэтай краіне яна пражыла дзяцінства разам з бацькамі-палітэмігрантамі. Для яе, ведаўшай нямецкую мову як родную, для сапраўднага інтэрнацыяналіста, справа германскага пралетарыяту — яе справа.

У п'есме да бацькоў, якіх яна пяшчотна і гарача любіла, Ларыса Міхайлаўна пісала з Германіі:

«Мілыя мае!.. Пайшла ў вялікую рэвалюцыйную бурю... Пішу з зачараванага прыморскага Гамбурга... Затым дзён на дзесяць пераеду ў рабочыя кварталы, збіраць звесткі пра тое, як паміралі і забівалі...»

Вынік паездкі — новая кніга «Гамбург на барыкадах». У ёй письменніца перадала атмасферу аднадушнасці і згуртаванасці, што панавала ў рабочых

кварталах Гамбурга ў час паўстання, якім кіраваў правадыр нямецкага рабочага класа Эрнст Тэльман.

Нездарма нямецкі пераклад кнігі быў спалены па прыгавору рэйхстрыбунала.

Вярнуўшыся на радзіму, Ларыса Міхайлаўна зноў у дарозе. Яна едзе на Урал, знаёміцца з жыццём рабочых заводаў, шахтаў, руднікоў. У сваёй кнізе «Вугаль, жалеза і жывыя людзі» ёй удалося паказаць гістарычны подзвіг савецкіх рабочых, якія распачалі аднаўленне народнай гаспадаркі.

Але гэта паездка таленавітай савецкай письменніцы аказалася апошняй. Яе жыццё, поўнае планаў, імкненняў, надзей, абарвалася вельмі рана, на трыццаць першым годзе. Калі Ларыса Рэйснер памёрла, часопіс «Красная новь» пісаў: «Гэтая жанчына павінна была памёрці дзе-небудзь у стэпе, на моры, у гарах, з моцна сціснутай у руках вінтоўкай або маўзерам, а рассталася яна з жыццём у бальніцы, памёрла ад брушнага тыфу...»

Людміла ПІНЧУК

панеслі ў масы салдат натхнёнае, праўдзівае большавіцкае слова, слова Леніна.

А 23 лютага 1919 года ў гэтым жа памяшканні тэатра (у той час яно лічылася ледзь не самым вялікім у Мінску) адбыўся першы Усебеларускі з'езд рабочых, сялянскіх і чырвонаармейскіх дэпутатаў. Значэнне гэтага з'езда ў гісторыі БССР велізарнае. Упершыню за сваю доўгую шматвяковую гісторыю Беларусь набыла дзяржаўнасць. Вось што вычакана на дошцы: «З'езд прыняў першую Канстытуцыю Беларусі, дэкларацыю аб устанавленні федэратыўнай сувязі Савецкай Беларусі з РСФСР, вырашыў рад іншых пытанняў».

У Мінск для ўдзелу ў рабоце з'езда прыбыў старшыня ВЦВК, бліжэйшы саратнік Уладзіміра Ільіча Леніна Якаў Міхайлавіч Сярдлоў. Ён выступіў на з'ездзе з вялікай прывітанай прамовай і абвясціў пастанову Прэзідыума Усерасійскага Цэнтральнага Выканаўчага Камітэта аб прызнанні незалежнасці БССР.

А цяпер павышаем на плошчы Свабоды ў Мінску. На музычнай дзесяцігодцы мы ўбачым мармуровую дошку з надпісам: «У гэтым будынку са студзеня 1919 года знаходзіўся часовы

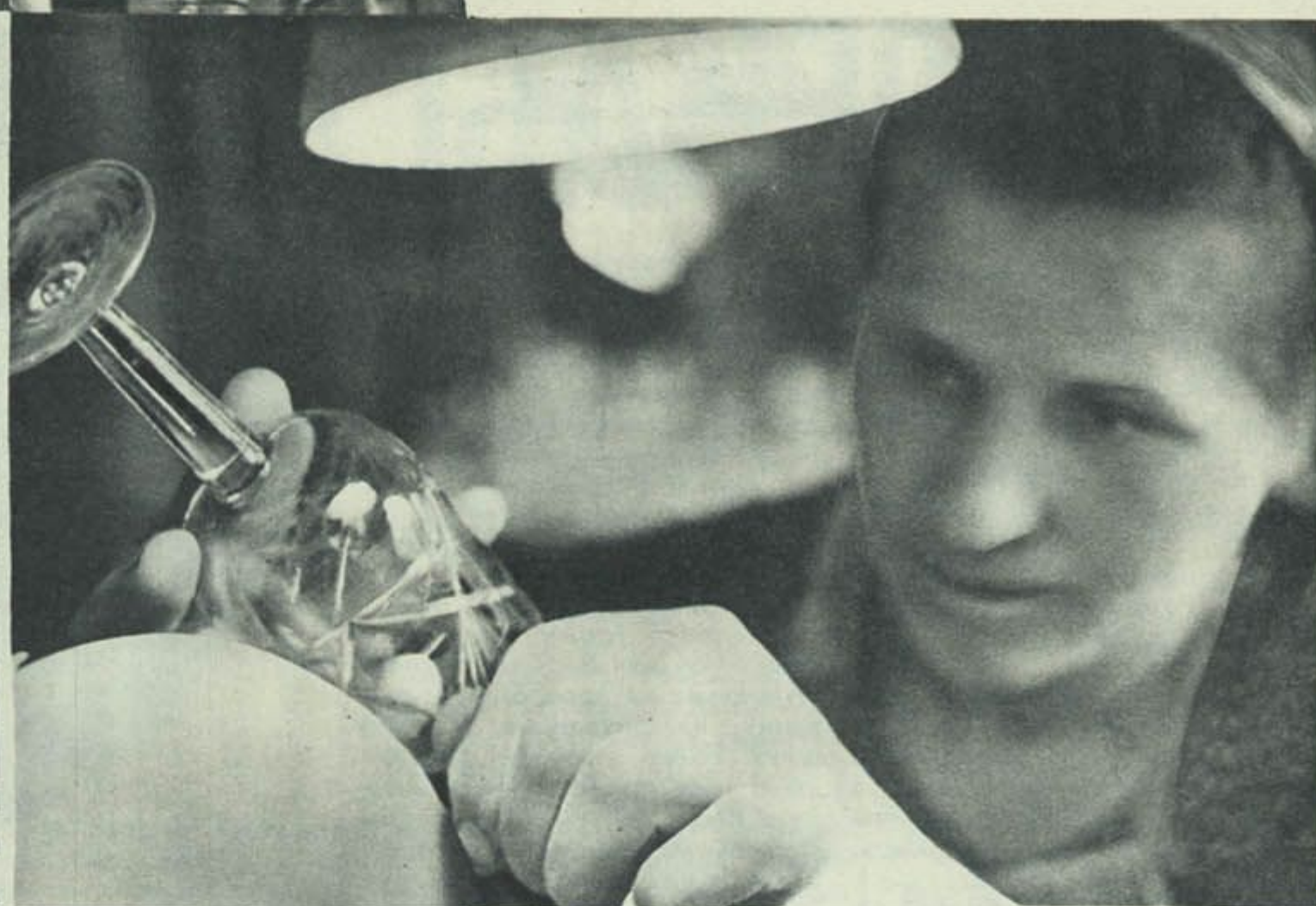
рабоча-сялянскі ўрад Беларусі, а пазней Прэзідыум Цэнтральнага Выканаўчага Камітэта БССР». Тут можна было сустрэць А. Мяснікова, З. Жылуновіча, А. Чарвякова і іншых вядомых дзячоў новай улады.

А ў лютаўскія дні 1917 года з балкона гэтага гістарычнага будынка не раз выступаў палымны рэвалюцыянер, выдатны савецкі палкаводзец, верны саратнік Уладзіміра Ільіча Леніна Міхаіл Васільевіч Фрунзе.

Мемарыяльнымі дошкамі ў Мінску адзначаны будынкі цяперашняга рускага драматычнага тэатра імя М. Горкага на вуліцы Валадарскага і іншыя дамы, дзе бываў і выступаў перад працоўнымі дарагі гасць беларускага народа, усесаюзны стараста Міхаіл Іванавіч Калінін.

Я. САДОУСКІ

АСКОЛАК

Тэкст Алены ПАЎЛАВАЙ

Фота Ул. Вяхоткі.

У ГАРНІЛЕ велізарнай печы плавіцца вогненная маса. Плавіцца, палыхае. Здаецца, вось-вось вырвецца неўтаймаваная лава, і хвалі расплаўленага сонца затопяць свет. І на хвіліну забываеш, што гэта грозная стыхія — справа рук чалавека, вунь як спакойна, дзелавіта паходжвае вакол яе з доўгай металічнай трубкай. Зусім проста, так, як звычайна набіраюць гаспадыні з вядра

ваду, чэрпае вогненную лаву і нясе...

Нясе кавалачак сонца! І зноў на хвіліну траціш пачуццё рэальнасці, і зноў табе здаецца, што гэта казачны чараўнік ідзе з сонцам у руках. Але вось вогненны шарык на канцы трубкі становіцца нейкі кволы, вадкі, і чалавек чаруе над ім, чаруе... І ўвачавідкі асколак сонца ператвараецца ў звычайную будзённую рэч: такія маеш і ты

ў сваёй кватэры, такія кожны дзень можаш убачыць на прылаўках магазінаў.

І ўсё ж ты яшчэ раз скажаш: гэта нагадвае цуд!

Карыстаючыся моваю радыёжурналістаў, мы паведамляем сваім чытачам: сённяшні фотарэпартаж часопіс «Работніца і сялянка» вядзе з беларускага шклозавода «Нёман».

Нёманскае шкло... Беларускі

ва рабочага пасёлка шклозавода — «Бярозаўка».

Вазы для кветак, келіхі для віна. Крышталныя блюда і філігранныя кубкі для спартсменаў-пераможцаў. З выдумкай і густам зробленыя сувеніры. Гранёныя графіны, цукерніцы, попелніцы... І розныя, розныя іншыя шкляныя рэчы (некаторыя з іх вы бачыце на нашых здымках). Семдзiesiąт тысяч рэчаў за дзень дае шклозавод «Нёман» людзям. Беларускія майстры шкляной справы маюць выдатную рэпутацыю. І ў сваёй краіне, і за мяжой. Англія, напрыклад, — даўні і пастаянны пакупнік нёманскага посуду. Канада, краіны Афрыкі з году ў год павялічваюць заказы. Не будзем ад гэтага прыходзіць у надта вялікае захапленне — хіба нашы майстры павінны быць горшыя за замежных? Але ганарыцца гэтым мы таксама маем законнае права.

Фотаапарат схопіў хвіліны нараджэння нёманскага крышталю. Крок за крокам, ад першай аперацыі да апошняй, да таго моманту, калі старанна ўпакаванае шкло паедзе з заводскага двара, усё можа адлюстравать плёнка. Аднаго толькі не здолее яна зрабіць. Расказаць аб творчасці, аб пошуках, аб вялікім майстэрстве і вялікай працы, закладзенай чалавекам у кожную вазу, келіх, сувенір... У вас, пэўна, ёсць у доме хоць адна такая рэч? Вазьміце яе ў рукі і прыгледзьцеся. І ведайце, што кожная рысачка, кожная грань на крышталі зроблена асобна, уручную. І гэта зусім не лёгка і вельмі тонкая работа. І ад сённяшняга дня цаніце такую рэч не толькі таму, што за яе заплацілі грошы і што яна ўпрыгожвае ваш побыт. А яшчэ і таму, што праца людзей, хороших людзей, з умелымі рукамі і з густам — мастакоў, шклодуваў, шліфавальшчыкаў, гранільшчыкаў — магчыма нёманскіх — жыве ў гэтым вырабе. Не лёгка і тонкая праца. І душа. Асцярожна, не разбіце шкло...

Тэмай асобнага вялікага і цікавага артыкула магла б стаць гісторыя гэтага старэйшага беларускага прадпрыемства. І як нажываліся, разараліся і зноў нажываліся на нёманскім шкле шматлікія гаспадары Старой і Новай Гуты — розныя Лэнскія, Краеўскія, Столле... І як аддавалі сваё здароўе і ўмельства, выдзымваючы крышталі для саматужных печаў у душных цэхах, глытаючы шкляны пыл, учарашнія сяляне з навакольных вёсак... І як без славы і без набытку пакідалі яны завод, саступіўшы сваё месца для праклятай печы маладзейшым і здаравейшым. І як потым савецкія спецыялісты — такія, як інжынер Ірына Вінаградава, і вопытныя рабочыя крок за крокам авалодвалі «сакрэтамі найлепшага шкла», аднаўляючы завод пасля вайны, і як з саматужных майстэрняў перабіраўся «Нёман» у гэтыя велізарныя выдатна аснашчаныя тэхнікай цэхі... Сённяшнія шклодувы і гранільшчыкі «Нёмана» працуюць у максімальна бяспечных умовах, карыстаюцца многімі спецыяльнымі льготамі і, дарэчы, вельмі добра зарабляюць.

Наш рэпартаж быў бы няпоўны, калі б сёння ў вас не адбыліся новыя знаёмствы. Прадстаўляем вам жанчын-мастакоў шклозавода Людмілу Міхайлаўну Мяккую і Сільву Янаўну Раўдзэ (Сільва Раўдзэ на здымку ўверсе справа). Прадстаўляем жанчын майстроў-шклодуваў. Іх не так многа на заводзе, але ні ў майстэрстве, ні ў «нормах выпрацоўкі» Надзя Рахман, Валянціна Арда, Галіна Хвашчэўская і іншыя не саступяць мужчынам. Раздзелку алмазнай грані на келіху (вось яна, тая філігранная і тонкая работа) робіць Алена Анацкая (здымак ўверсе).

За рамкамі невялікага фотарэпартажу асталося яшчэ многа імён і прозвішчаў нёманскіх майстроў, пра якіх можна з удзячнасцю і павагай сказаць: іх праца, сапраўды, падобная да цуда!

СОНЦА

крышталі... Ёсць многае, чым ганарыцца наша рэспубліка. «Зроблена ў Беларусі» — добрую славу нясуць па свеце і нашы станкі, і нашы камбайны, і нашы «МАЗы», і «БелАЗы», і дываны, і трактары. А нёманскае шкло? Празрыстае, нібы струмень нашай пазычнай беларускай ракі, нашага Нёмана. Крышталі, узорысты і кранаюча просты, як лісце бяроз, тых самых бяроз, адкуль пайшла наз-

БАЦЬКА

Мікола ГІЛЬ

Апавяданне

Іван Мележ. Подых навалыніцы. Новы раман Івана Мележа—гэта другая кніга дылогіі пра жыццё беларускага Палесся. Ён працягвае сюжэтную лінію рамана «Людзі на балоце», узаўляючы падзеі перыяду вялікіх перамен у жыцці краіны — 1929 — 1930 гг.

Як і ў «Людзях на балоце», тут найбольш расказваецца пра людзей і жыццё Куранёў. Разам з тым кніга павядае і ў шырэйшы свет: з героямі рамана чытач будзе жыць і ў раённым мястэчку Юравічы і ў тагачасным Мінску.

«Подых навалыніцы» расказвае, як скаралася доля Ганны Чарнушкі, што пайшла замуж за багатага, нялюблага Яўхіма...

Рыгор Няхай. Сарочы лес. Цяжкая і горная салдацкая праца першых дзён вайны, мужнасць і самаахварнасць савецкіх людзей у барацьбе з ворагам, маральная стойкасць салдата, адданасць партыі Леніна — вось пра што піша Рыгор Няхай у сваёй новай апавесці «Сарочы лес».

У ёй апавядаецца пра тое, як радавыя Грэчка, Людчык, Гаршэчнікаў у дні цяжкіх выпрабаванняў не здаліся фашыстам, перанеслі барацьбу ў тыл ворага.

Аповесць расказвае пра горкія, але поўныя гераізму дні 1941—1942 гадоў.

Пімен Панчанка. Пры святле маланак. У гэты зборнік увайшлі вершы паэта, напісаныя за апошнія два-тры гады. Асноўная іх тэма — роздум пра веліч нашага часу («Лінія высокага напружання», «Начныя галасы», «Святочныя салюты»); пра гуманізм сацыялістычнага грамадства, пра дабрату, пра непрымальнасць да перажыткаў мінулага («Чалавечнасць», «Дзеці над возерам»). Шмат вершаў прысвечана каханню, прыродзе, роздуму пра мастацтва і паэзію.

Пра час і пра сябе. Аўтабіяграфіі беларускіх пісьмennisкаў. У кнігу ўключаны аўтабіяграфічныя матэрыялы, якія не увайшлі ў зборнік «Пяцьдзесят чатыры дарогі», выдадзены ў 1963 годзе. Чытач зможа пазнаёміцца з аўтабіяграфіямі П. Галавача, А. Дудара, В. Сташэўскага, П. Панчанкі, А. Макаёнка, І. Грамовіча, Я. Пушчы, В. Быкава, А. Васілевіча, С. Грахоўскага і многіх іншых беларускіх пісьмennisкаў старэйшага і сярэдняга пакаленняў, а таксама літаратараў, творчасць якіх набыла шырокую вядомасць за апошні час.

Большасць аўтабіяграфій напісана спецыяльна для гэтага выдання.

Алеська гэтую вясну сустракаў на сваіх нагах упершыню. Недзе неўзабаве пасля новага года яму стукнула годзік. І якраз тады ён першы раз адарваўся ад табурэціка, ступіў сам на падлогу.

Было гэта раніцою. Зося завіхалася каля печы — пякла бліны. Думала, што Алеська яшчэ крышку паспіць, але не паспела і засланку адчыніць, як ён прагнуўся. Яна апанула яго цяплей, нацягнула на ногі валёначкі — у хаце пасля начы было халаднавата, — сунула яму ў рукі кніжку і паставіла ля табурэціка.

Зося сартавала ў печы саганкі і скавародкі, сачыла за сынам. Кніжка яму хутка надакучыла — малюнкаў там не было, — і ён ссунуў яе на падлогу. Азірнуўся: чым яшчэ заняцца? Аж тут скокнула з печы кошка. Алеська памкнуўся быў за ёю, адпіхнуўся ад табурэціка, ступіў крокі са два на хату і разгубіўся. Стаяў ён, нібы сапраўдны мужчына, шырока расставіўшы квалыя, непаслухмяныя ножкі, і энергічна махаў ручкамі, шукаючы раўнавагі. І ці то ад таго, што ён упершыню стаіць сам, ні за што не трымаецца, а мо і ад страху — ён засмяўся, а потым раптам заплакаў.

Зося азірнулася, пляснула рукамі:

— А божачка ж мой!

Кінулася да сына, прыхінула да сябе, пяшчотна цалавала і радасна, шчасліва сказала сабе і яму:

— Сыночак мой, любы мой, адзіная мая ўцеха...

Колькі ўжо гадоў Зося жыла ў хаце адна. Бацька памёр за гадоў пяць перад вайной. Яшчэ ў дваццатым, пры адступленні, белапалыкі прастрэлілі яму лёгкае. Прышлі яны забіраць у абоз ужо старога, нядужага Буланага. Язэп, Зосін бацька, не ўтрымаўся, кінуўся на жаўнера з кулакамі. Тады адзін з іх стрэліў.

Язэп з тае пары ўсё хварэў. Начамаі яго душыў сухі, натужлівы кашаль. А перад вайною не ўбярэўся, застудзіўся і так не ўстаў, пакінуўшы жонку Паўліну з двума дзецьмі-сіротамі — Зосяй і Міхалкам.

Паўліна была жанчына руплівая, да таго ж рабацяхчая, цягавітая. Стаў на ногі калгас. Жылося няблага. Радавалася, што падраслі дзеці, што Зося ўжо амаль нявеста. Выцягнуўся і Міхалка — стаў памочнікам у хаце. Аж тут неспадзеўкі — вайна. Закруцілася ўсё, завіхурыла. У гэтай завірусе загінула Паўліна, загінула ні пра што, ні за што...

У той дзень яна пайшла з Міхалкам назбіраць малачаю парасяці. З вуліцы добра было відно, як яна корпалася ў бульбоўніку. Акурат у той час вывалілася на вуліцу хэўра паліцаяў. Ubачылі Паўліну і...

— На бутэльку самагонкі, што ўсаджу, адсюль у тую бабу!

— На дзве, што — не! — падахвоцілі яго хаўруснікі.

— Глядзіце! — Паліцай падышоў да

плота, зашчапіў вінтоўку паміж штыкецінамі, доўга жмурыў вока. Нарэшце стрэліў.

Паўліна неяк дзіўна выпрасталася, хапіла рукамі паветра і паволі асунулася ў бульбоўнік.

Паліцаі зарагаталі і пайшлі.

Гаварылі пасля людзі, што Міхалку так і знайшлі каля маці. Ён не мог ужо плакаць, а толькі, нібы выкінутая на бераг плотка, сутаргава хапаў ротам паветра.

Хавалі Паўліну вечарам, цішком. Цішком адвяла Зося Міхалку ў пустую хату...

Вайна пакацілася на захад. Вярталіся ў вёску былыя салдаты. Зноў арганізавалася калгас. Пакрысе ладзілі людзі жыццё. Сабрала сякую-такую калейчыну і Зося, калгас крыху памог — перакрыла хату, перасыпала пуньку і хляўчук. Так і жыла, гадала Міхалку. У клопатах не было калі думаць пра сябе...

Ішлі гады. Зосі так і не собіла выйсці замуж. Маладым хлопцам была не пара, а пажылога, равесніка — не надавалася. Падбіралася пад сорок. Адціталася тая пара, адціталася апошняя вясна перад доўгай і сумнай старасцю. А яшчэ Зося ведала, што і змолду не дужа ўвіхаліся каля яе хлопцы, не часта прастойвалі каля брамкі, ведала, што пакупіліся бацька з маці надзяліць яе прыгажосцю. А што ж казаць цяпер, калі падбіралася пад сорок? Ды і не думала яна пра гэта, не памятала, мусіць, калі апошні раз глядзелася ў люстэрка...

А тут яшчэ Міхалка адбіўся ад рук. Кінуў школу, нічога не робіць, яе не слухаецца, па чужых садах ды гарадах лазіць. З-за яго і на Зосю пазіралі суседкі крыва. І баялася сабе прызнацца, што была, пэўна, рада, калі прыйшоў час праводзіць Міхалку ў армію.

Гады два ад яго не было нічога чутна. Зося нервалавалася, дакарала сябе: ці не сама бяду наклікала, ці не здарылася што-небудзь з Міхалкам. Супакойвалі яе вяскоўцы, падказвалі, што, можа, служыць дзе далёка, што, можа, пісаць яму дадому нельга, ды ці мала якіх прычын — армія ёсць армія. А што там з ім здарыцца...

Пісьмо ад яго нарэшце прыйшло. Чытала яго Зося і не верыла, што гэта піша Міхалка. Не пазнавала яна свайго памаўзліўца. Называў яе сваёй мілай сястрычкай, прасіў на яго не злавача: «Дурань быў, не вучыўся, а цяпер вельмі шкадуе. Цяпер бы, пэўна, і сержантам мог бы быць. Не крыўдуй, Зоська, але пасля арміі няма ў мяне ахвоты дадому ехаць. І перад суседзямі сорамна, ды і наогул... Што рабіць збіраюся? Ды тут хлопцы едуць у Сібір, будаваць электрастанцыю. Падамся і я з імі. Пажыву, папрацую, прыеду калі-небудзь...»

Мал. Ю. Пучинскага

Ён так і зрабіў. Зося ў думках была нават і ўдзячна яму за гэта. «Прыедзе, жэніцца, а мне куды? Пакуль новую хату агорае, хто ведае, як было б. Хай цяперашнім часам і не так цяжка будавацца, але ўсё ж будавацца».

Спакою не было. З кожным днём агортваў яе няпэўны, але назойлівы, неадступны сум, нібы нейкая навалач — усё больш і больш. Зося ведала, прадчувала, што гэта неўпрыкметку падкрадаецца да яе старасць. Пойдзе выбіраць бульбу, буракі або лён палоч — бачыць, што дзяўчаты куды больш жвавейшыя. Вечарам у паясніцы ломіць, спіна не хоча згінацца, а маладыя стрынадкі яшчэ і на танцы за тры кіламетры папруцца. І лавіла Зося сябе на тым, што пачынае ім зайздросціць.

І ўсё-такі на рабоце было лягчэй — не было калі аддавацца сваім самотным

думкам. Навокал былі людзі. Яны працавалі, смяліся, жартавалі. Зося тут, сярод іх, неяк забывалася, знаходзіла нейкую палёжку для душы, нейкую раўнавагу. Тут яна была не адна.

Аднойчы вясковы жартуінік і веселун, аматар выпіць дармовую чарку, вечна бесклапотны, хоць і немалады ўжо Рыгор Квач не абмінуў сваімі жартамі і Зосі, зачапіў:

— А чаму б табе, Зоська, сына дзе не знайсці? Або дачку? Веселей і цяплей у хаце будзе! А то ж бачу — маркотная ты нейкая ходзіш...

Жанчыны ўхапіліся, загаманілі:

— І то праўда, Зоська! І старасць дакаратаеш. А то ўсё адна і адна, як сава ў дупле.

Зося разгубілася. Ведала, што жартуе Рыгор, што, можа, і жанчыны гавораць тое так сабе, абы казаць, але — засаромелася, разгубілася, бо і сама часта думала пра гэта. Але ж — браць прымака ў хату не хацела, ды і баялася. За столькі гадоў прызвычалася, што ў хаце адна, што няма мужчыны. «І клопаты лішнія будуць, і дух іншы. Каб жа яшчэ добры чалавек трапіўся... Ды і старая я ўжо, дзе ўжо тут пра ўцехі думаць... А вось каб праўда сына ці дачушку...»

Яна разгубілася, але неяк авалодала сабой, кінула тады Рыгору:

— Ты ж, Рыгорка, не паможаш пашукаць!

— Я? Чаму б і не? Толькі вось жонка ці дазволіць...

Вакол зарагаталі. Парагаталі ды, пэўна ж, і забыліся.

А Зося не забылася. Вечарамі, асабліва доўгімі зімовымі вечарамі, яна ніяк не магла супакойцца. Доўга сядзела над вячэрай. Нічога не лезла ў рот. Яна пстрыкала выключальнікам, сцішвала радыё і лажылася. Часцей, па звычцы, лезла на цёплую печ — вялізную, даўнейшую, пастаўленую прыпечкам да парога. За спіной улашчвалася кошка, манатонна мурлыкала. Зося варочалася, доўга не магла заснуць. Цяжкія думкі лезлі ў галаву...

А вясной жанчыны заўважылі, што з Зосяй здарылася тое, аб чым яны жартавалі. Зося ведала, што гэта ўсё роўна калі-небудзь заўважаць, але і баялася, і саромелася. Жанчыны, аднак, прамаўчалі. Змоўчаў і Рыгор. А суседка Зосіна, Ганна Сымонава, удава, дык тая нават пахваліла, ідучы з работы:

— І правільна, Зоська, зрабіла. Маладзец!

...Вясна выдалася як ніколі ранняя. Зіма была маласнежная. Сакавік неяк неўпрыкмет злізаў снег. Дзеці ўжо ганялі на вуліцы мячыка. Увачавідкі падсыхалі двары.

Алеська быў ужо вялікі разумнік. Ён узбіраўся на канатку, што стаяла каля акна, і падоўгу глядзеў на вуліцу. У шкло білася сонная, слабая яшчэ пасля зімы муха. Алеська спаўзаў з канаткі, падбягаў да маці і цягнуў яе да парога:

— Мама, ата на двол...

Яна брала яго на рукі, супакойвала:

— Рана яшчэ, сыноч, бачыш вунь — лужы якія? Гразь там, абмочышся, запэчкаешся...

Але ў хаце такімі днямі і самой не сядзелася. Аднойчы яна нацягнула на Алеську сіні трыкатажны касцюмчык, новенькія бліскучыя чаравічкі, надзела прыгожую вязаную шапачку з пупком-кутасікам, і яны ўдваіх выйшлі на ганак. Зося спусціла Алеську на зямлю, сама прысела на ступенькі.

Двор быў амаль ужо сухі. Толькі ў гародчыку ад вуліцы, у кусце бэзу, асталася плямка снегу. З-пад яе выбягаў струменьчык вады, мігцеў на сонцы каля прызбы. Алеська, узброіўшыся трэсчынай, стараўся перагарадзіць той ручаіныцы шлях.

Зося заглядзелася на сына, задумалася, не пачула, як падышла Ганна, весела, па-вясенняму загаманіла:

— І ты, Зоська, на сонца выйшла? Ого, і з сынамі! І дзе ты толькі яго знайшла, прыгажуня такога? Ідзі сюды, пясчун, ідзі, гасцінца дам...

— Знайшла, Ганначка, знайшла, — радасна, шчасліва гаварыла Зося.

А сама ўсё глядзела на сына.

Алеська кінуў трэсчыну, махаў рукамі на качак, што дзюбамі вудзілі каля хлява гразь, нешта хацеў сказаць маці, смяяўся. Сынавы вачаняты, усмешка, увесь яго радасны тварык раптам вельмі блізка нагадалі ёй бацьку — яго, алеськавага, бацьку. «Падрасце — спытае, хто яго бацька... Што я скажу яму тады?»

А сын весела ганяў па двары качак...

«Няхай толькі расце здаровы...»

Нядаўна выйшла з друку новая кніжка вершаў для маленькіх Ніны Галіноўскай. Называецца яна «Лясная зарадка». Некалькі вершыкаў з гэтай кніжкі мы прапануем чытачам-мамам прачытаць сваім дзецям.

Ніна ГАЛІНОЎСКАЯ

Мама, пачытай!

Чамучка

Вельмі любіць наша Таня
Задаваць усім пытанні.
— А чаму, — пытае ў маці, —
Не расце маліна ў хаце!
— А чаму, — пытае ў таты, —
Наш гарох такі вусаты!
— А чаму, скажы, Кацюша,
Не растуць на вербе грушы!
— А чаму, — пытае ў бабулі, —
Не купляе коцік тапкі!
— А таму, унучка,
Што ты — чамучка.

Асот

Прышоў асот на агарод,
Фанабэра, злючка,
Адрасціў калючкі.
— Мне няхай ніхто не шкодзіць,
Гаспадар я ў агародзе.
Хто мяне кране, болю не міне!
Стаў смактаць з зямлі ён сокі,
Стаў і тоўсты, і высокі,
Замінаць пачаў фасолі,
І яна расце паволі.
Стась прыйшоў на агарод:
— Ну й нягоднік ты, асот!
Вырваў з каранем калючку,
Фанабэру-злучку.

Касманаўт

Я насунуў шлем на бровы,
Плашч надзеў я васільковы.
Ранак добры, сонца свеціць,
Карта, компас у ракеце,
Агуркі, гарбуз вялікі,
Можна ў космас адлятаць,
Ды бяда вось: чаравікі
Не магу зашнураваць.

Боты

Буслу вечарам ліса
Торбу жабаў прынясла.
Прасіць:
— Бусел, дай мне боты
Перабрацца праз балоты.

— Ботаў, ліска, не прасі ты,
Бо да ног яны прышыты...
Забірае торбу ліска:
— Я пайду, бо ночка блізка.

Мал. В. Ціхановіча

КУЛЬТУРА МОВЫ Ў ДЗЯЦЕЙ

Педагагічны роздум

На вуліцы каля ларка «Садавіна, гародніна» вялікая чарга. Прадаюць апельсіны.

— Больш не займайце чаргі! Апельсіны канчаюцца!

Нейкі мужчына праціскаецца да вагаў.

— Што тут за апельсіны? Ці многа яшчэ?

З чаргі маладыя звонкія галасы:

«Адхлынь!» «Правальвай!» «Знікні!»

— Што значыць — «адхлынь»? Таварышы, будзьце сведкамі, мяне абражаюць! Я паклічу міліцыю.

— Дзядзечка, мы вельмі, вельмі вас просім, будзьце

добренькі і ласкавы, трохі пастараніцеся ад вагаў, а то вы замінаеце прадаўцу.

Не паспела закончыць свой квяцісты сказ мілая, ветлівая дзяўчынка з чаргі, як усе дружна, весела засмяяліся.

Ужо не раз пісалі і гаварылі аб тым, якое вялікае значэнне ў жыцці чалавека маюць ветлівае слова, культурныя ўзаемаадносіны паміж людзьмі. Ветлівасць, ласкавае слова зберагаюць бадзёрасць у цяжкія хвіліны, памагаюць працаваць у будзённым дні, адпачываць і весяліцца на свята. Нездарма ў нас на Беларусі ёсць такая прыказка: «Лагодны прывет любіць увесць свет».

Аднак, калі дарослы чалавек можа не надаваць вялікага значэння непрыемным для яго словам, адключыўшы ад іх сваю ўвагу, дык для дзіцяці слова — гэта крыніца ведаў, навакольны свет. Гэта — праўда жыцця, узор для пераймання.

Народ здаўна разумеў, якое вялікае значэнне мае слова для выхавання, і чалавеку, скораму на лаянку, гавары-

лі: «Пасаромейся, хлеб на stale», а часцей: «Пасаромейся, дзеці ў хаце».

Каб выпрацаваць у сваіх дзяцей высокую культуру мовы, бацькі самі павінны гаварыць дакладна, трапна, прыгожа, скарыстоўваючы ўсе багаці роднай мовы. Аднак бытавых слоў рэзка адмоўнай ацэнкі (ці, папросту, лаянкі) трэба, вядома, пазбягаць.

Цяпер сярод часткі падлеткаў, моладзі лічыцца правілам «добрага тону» не выказваць сваіх пачуццяў да маці, бацькі, сястры, любімай дзяўчыны звычайнымі ласкавымі словамі.

— У наш атамны век, — сказаў мне адзін знаёмы хлопец, — неяк няёмка траціць многа слоў, каб сказаць пра тое, што і так ясна. Чаму я павінен гаварыць сваёй маці, што я паважаю і люблю яе, калі яна гэта ведае і сама.

Адсюль і слоўцы «адхлынь», «знікні» замест «аддзіце, не замінайце», і словы «законна», «жалезна», «чэсна» замест «абавязкова».

Сярод падлеткаў, не толькі хлопчыкаў, але і дзяўчынак, лічыцца асобым шыкам ужываць словы «сарвалася» і «махнула» замест «пайшла» (з заняткаў), «грознулася» замест «павалілася». Вельмі недарэчы ўжываюць слова «разумець».

— Я пайду да Люды, зразумеў?

— Мама, я хачу варэння, зразумела?

І няўцям пятнаццацігадовай дзяўчынцы, што маме непрыемна слухаць, як яна, пра нешта раскажваючы, раз-па-раз устаўляе ў мову слоўцы «зразумела?», «ясна?».

Да стрыманасці і дакладнасці ў мове трэба прывучаць дзяцей у сям'і, тады ўплыў «дзіцячага асяроддзя», «вуліцы» не будзе мець рашаючага значэння.

Гуляючы з дзецьмі, мы павінны звяртаць іхнюю ўвагу на тое, што іх акружае, прывучаць да назіральнасці і да ўмення дакладна, прыгожай мовай перадаваць сваё ўражанні. Напрыклад, гуляючы ў парку, звяртайце ўвагу дзяцей на асаблівасці лісцяў кожнага дрэва, на асаблівасці кветак, травы.

Аднак не толькі падбор лексічных сродкаў характарызуе высокую культуру мовы. Вялікае значэнне мае тон, манера размаўляць. Некаторыя дзеці размаўляюць так, быццам яны сvaraцца паміж сабой. У некаторых дзяцей выпрацавалася звычка гаварыць нядбайна, хутка, глытаць канчаткі слоў, не дагаварваць сказаў.

Неабходна паступова, мякка адвучаць ад гэтых дрэнных звычак.

Некаторыя дзеці бываюць сарам'яжыя, маўклівыя таму, што не ўмеюць правільна выгаварваць, напрыклад, гукі з, с, ж, ш, ці р, г. Іншы раз тут патрэбна дапамога ўрача-лагапеда.

Асноўны метады выхавання правільнай мовы ў дзяцей, як і наогул у справе выхавання, — гэта метады асабістага прыкладу бацькоў. І дома, у сямейнай абстаноўцы, як і на рабоце, патрэбна гаварыць спакойна, правільнай мовай, скарыстоўваць трапныя і вобразныя народныя ідыёмы, прымаўкі, прыказкі.

Няёмка бывае, калі дарослы чалавек іншы раз сказаў не мудрагелістае слова, якога сам не разумее. Мы за апошнія гады сталі жыць багацей, больш культурна, мае тэлевізары і прыёмнікі, прыгожую мэблю. Але калі ў магазіне адна жанчына гаворыць другой: «Я ўжо канату купіла, хачу яшчэ дастаць інтэр'ер», то нам прыемна, што ў чалавека ўсё добра ідзе, але і смешна, што жанчына хоча набыць тое, што немагчыма купіць.

Добра, калі бацькі кожнае слова, якое ўваходзіць у іх актыўны слоўнік, засвойваюць свядома, цікавяцца яго паходжаннем, разнавіднасцямі яго значэнняў, калі гэта слова мнагазначнае. Патрэбна сачыць за тым, каб дзеці таксама засвойвалі новыя словы свядома.

У дзяцінстве нашы бацькі расказвалі нам казкі, спявалі народныя песні. Не будзем і мы забываць народныя творы, яны памогуць развіць у дзяцей добрую мову і правільны эстэтычны густ.

Творы Пушкіна, Някрасава, Шаўчэнкі, Горкага, Гайдара, Янкі Купалы, Якуба Коласа, Янкі Маўра тым і каштоўныя, што ў іх адлюстравана жыццё народа, культура народа. Магчымасці ўплыву літаратуры на развіццё мовы чалавека і наогул на яго выхаванне неабмежаваныя. Мастацкая літаратура дапамагае ў сямейным выхаванні развіць правільны густ у дзяцей, развіць пачуццё меры, пачуццё гумару.

В. ХАЦКЕВІЧ,
кандыдат філалагічных навук.

УРАЧ РАЇЦЫ

ТОЛЬКІ ЎРАЧ

Ці можа хворы чалавек паставіць сабе правільны дыягназ?

Медыцыне вядома вялікая колькасць розных захворванняў. Адных толькі заразных хвароб апісана звыш тысячы, прычым многія з іх суправаджаюцца аднолькавымі сімптомамі: болем, агульнай слабасцю, разбітасцю, патлівасцю, павышэннем тэмпературы. Толькі пры дэталёвым даследаванні ўрач можа знайсці прыкметы, характэрныя для пэўнага захворвання.

Напрыклад, пры рожыстым запаленні, фурункулезе, ангіне паставіць дыягназ адносна лёгка. Але няварты чалавек не можа вызначыць від ангіны, і гэта нярэдка прыводзіць да няшчасця. Нам вядомы выпадак, калі маці паспрабавала лячыць «ангіну» ў свайго дзіцяці пры дапамозе белага стрэптацыду — і загубіла малюга. Як паказала ўскрыццё, у дзіцяці была таксічная дыфтэрыя з малапрыкметнымі налётамі ў горле.

Параўнаўча проста распазнаць апендыцыт у тыповых выпадках: хворы адчувае востры боль у правым баку жывата. Аднак і тут магчымы памылкі: боль у гэтым месцы бывае і ад іншых прычын (хваробы жаночых палавых органаў, нырак).

У большасці выпадкаў для пастаноўкі дыягназу неабходна дэталёва абследаваць хворага, зрабіць лабараторныя аналізы, рэнтгенаўскія здымкі. Сам жа хворы ставіць сабе дыягназ толькі на падставе суб'ектыўных адчуванняў, прычым свой стан ён ацэньвае не заўсёды правільна.

Маладой жанчыне стала моцна. «Глісты!» — вырашыла яна і, параіўшыся са знаёмымі, прыняла стравую лыжку цытворнага сям'я, запіла рыбіным тлушчам. А пры гэтым метады лячэння тлушч катэгарычна проціпаказаны. Цаной вялікіх намаганняў медыцынскім работнікам удалося выратаваць жанчыну ад цяжкага атручэння. Дарэчы, у бальніцы ўстаноўлена, што моташнасць была выклікана не глістамі, а цяжарнасцю.

Пры самалячэнні адны хворыя стараюцца абыходзіцца без лякарстваў, другія ахвотна прымаюць іх без дайпрычыны, шукаюць новыя лякарствы, пра якія гавораць па радыё ці пішуць у газетах і часопісах. Трэба сказаць, што новыя сродкі нават урач назначае асцярожна і пільна сочыць за станам хворага, бо многія бакі іх дзеяння, у тым ліку і шкодныя, недастаткова яшчэ вядомыя.

Людзі, якія займаюцца самалячэннем, не ўлічваюць, што ёсць выпадкі, калі нельга ўжываць тыя ці іншыя прэпараты. Прціпаказанае рэчыва прынясе толькі шкоду, іншы раз вельмі сур'ёзную. Нават такі прэпарат, як глюकोза, часам нельга ўводзіць у вену, бо гэта можа выклікаць моцны боль у вобласці сэрца.

Некаторыя празмерна захапляюцца вітаміннымі прэпара-

тамі. Арганізм хутка прывыкае да вялікай колькасці вітамінаў, і калі хворы пачынае атрымліваць звычайную колькасць іх, то ўзнікае штучна выкліканая вітамінная недастатковасць.

Сур'ёзную небяспеку тоіць самалячэнне абязбольваючымі сродкамі — марфінам, амнапам, прамедолам, прэпаратамі опію. Нават урачы прапісваюць і назначаюць іх з вялікай асцярожнасцю. Бескантрольнае карыстанне імі пры болях жывата можа затушаваць клінічны малюнак хваробы, і тады катастрофа — напрыклад, прабодзенне язвы страўніка або чэрвепадобнага адростка — можа надарыцца незаўважна. Пачнецца запаленне брушны, небяспечнае для жыцця.

Пры бескантрольным ужыванні такіх распаўсюджаных сродкаў, як амідапін (пірамідон), можа выклікаць цяжкае захворванне крыві. Сур'ёзныя ускладненні назіраюцца часам пры няўмелым ужыванні антыбіётыкаў (пеніцылін, біцылін, тэтрацыклін), сульфанамідаў (стрэптацыд, норсульфазол), процітуберкулёзных сродкаў (стрэптаміцын, ізаніазід). Трэба, каб урач заўсёды назіраў за іх назначэннем і за станам хворых. Пры няправільнай дазіроўцы гэтых прэпаратаў мікробы набываюць устойлівасць, якая перадаецца па спадчыне.

Лякарствы — магутная зброя ўрача ў барацьбе з хваробамі чалавека. Аднак пры няўмелым ужыванні многія нават вельмі добрыя лякарствы могуць прынесці непапраўную шкоду.

Яшчэ больш сур'ёзная пагроза здароўю — ужыванне ўсякіх падазронных сродкаў па парадзе недасведчаных людзей. Адзін наш пацыент некалькі гадоў пакутаваў ад нырачна-каменнай хваробы. Яму паралі напісаць пісьмо нейкаму знахару ажно ў Краснаарскі край. За салідныя грошы адтуль прыслалі тры парашкі, падобныя на вапну, загорнутыя ў паперу з вучнёўскага шчытка. Ні з кім не параіўшыся, хворы прыняў парашок. Праз гадзіну ў яго пачаўся страшны прыступ нырачных колікаў. Некалькі разоў выклікалі хуткую дапамогу, але звычайныя сродкі не памаглі, давалася легчы ў бальніцу.

Яшчэ выпадак: студэнтка М. збіралася на курсы вечар і, каб быць прыгожай, па парадзе сяброўкі намазала твар нейкай мазю. Праз мінут дваццаць твар пачырванеў, распух, пачаўся нясцерпны сверб. Замест танцаў дзяўчына трапіла ў бальніцу.

Дыягнаставаць хваробу, лячыць хворага чалавека, сачыць за вынікамі лячэння і цячэннем захворвання можа ўрач, і ніхто іншы. Толькі ў гэтым выпадку дыягназ будзе правільны, а лячэнне — паспяховае.

Л. ЯКІМОВІЧ,
кандыдат медыцынскіх навук.

В. ТАЛАПІН,
асістэнт кафедры фармакалогіі.

ГІСТОРЫЯ ГЭТАЯ—не выдумка. Леанід Васільевіч Іваноў жыве ў Мінску, працуе на станкабудайнічым заводзе імя Кірава. Пазнаёміліся мы выпадкова. Ён расказаў мне пра сваю сям'ю, і захацелася, каб пра яе абавязкова даведаліся многія. Леанід Васільевіч згадзіўся.

Хацелася толькі аднаго: чорнага жытняга хлеба. Абавязкова чорнага! Адчуванне рэальнасці знікала. Вязкая гарачыня абвалакла ўсё цела. Я кідаўся ў забыцці. Санітары спрытна падхоплівалі мяне, спачувальна ківалі галовамі і перадавалі, як па эстафеце, усё далей—у тыл...

Злы асколачак шрапнелі, якая ўзваралася дзесьці пад Рыгай, раздзіраў абедзве сківіцы і засеў у плячы. Я не мог гаварыць. А калі прыходзіў у прытомнасць, шукаў адказу на тварах людзей: які цяпер я?

Аперацыі ішлі адна за адной. То не хапала скуры накласці на раны, то ў трызненні я зрываў каркас і павязку. Дзень і ноч джаліў насцярожаны ўнутраны боль. Як прыжыцця ў свеце нанова, у новым абліччы? Я не ведаў, якім стану. І ненавідзеў сябе будучага.

На фронт пайшоў, не паспеўшы сустрэць той, пра якую марыў.

Самотны блукаў я па вуліцах разбуранага Мінска. Пёк, душыў крык: навошта, чаму? Са сваякамі было цяжка: яны шкадавалі. А хацелася адносінаў шчырых, простых, як той чорны хлеб.

Паступіў у тэхнікум. Студэнтамі былі параненыя адваяваўшы салдаты. З імі адчуваў сябе лёгка і проста, нібы і не было апошняга бою, аперацый, пакутлівых думак. Студэнткі—учарашнія школьніцы, непасрэдня, чулівыя, шчырыя. Аднойчы, радуючыся жыццю, прыціснуўся шчакой да дзяўчыны. А яна пачырванела, абурылася. Дома доўга глядзеў у люстэрка. Хацелася крыкнуць: хлусіш, шкло! Як у пушкінскай казцы...

...Галя прыходзіла штодзень адменная: то разморана-млявая, то ўпартая, то дэспатычная. Хацеў і не мог зразумець яе, калі гадзінамі маячыў узад-уперад на ўмоўленым месцы, а яна цікавала з-за вугла. Потым апраўдвалася, выдумляючы нейкія прычыны.

Аднойчы разам читалі сумнаваты раман. Ён ёй спадабаўся. І вось непрыемнае назіранне: Галя гаворыць словамі гераіні, прыдумляе сабе яе пакуты, марыць яе марамі. Я стаў прыглядацца да кнігі, якія яна чытае, каб ведаць, чаго чакаць ад сяброўкі. А яна іграла...

Летам паехалі ў піянерскі лагер. Кампанія сабралася бойкая, вострая на язык. Неяк аднаго разу сталі дурэць піянеры, усю мёртвую гадзіну кідаліся падушкімі. На савецкіх вайсковых аднаўленчых, другія апраўдваліся. Толькі Ліля Екельчык маўчала. Тады, як гэта часам здараецца, усю віну звалілі на яе. Ледзь вымову не ўляпілі, а яна, дурненькая, плача ды маўчыць, хоць і не мела ніякага дачынення да таго выпадку.

МАЯ

Я абурыўся, раскіпеўся: што гэта, без віны вінаватага шукаеце!

Потым здарылася, што Ліля захварэла. Па абавязку дзяжурнага я націў ёй абеды. Яна не ела. Вочы сумныя, чорныя завіткі раскідаліся па падушцы. І здаліся мне гэтая падушка і прасціны такімі асляпляльна белымі, чыстымі, якіх я і не бачыў ніколі. Я заплюшчыў вочы, зноў зірнуў пільна і—пайшоў прасіць сябрука-музыканта сыграць ёй што-небудзь з класікі.

Ні на што не спадзеючыся, нічога не жадаючы, прыходзіў да яе і потым. Хацелася расказаць ёй пра сябе—добрае і дрэннае. Верылася: зразумее. Дзяліўся кожнай дэталлю свайго забытанага і складанага жыцця. Яна не войкала, не перабівала, не спачувала. Яна нібы перажывала чужое жыццё сама.

Так у нас пачыналася. Натуральна і проста. Ад майго кахання нарадзілася яе каханне. Але потым пайшло горш. Бацькі Лілі не дазвалялі нам сустракацца, у тэхнікуме некаторыя таксама не разумелі: ну і ну!.. А я ўсё роўна бег, хлопаючы адарванымі падэшвамі, у тэатр, дзе чакала яна.

Што знайшла гэтая прыгожая, далікатная дзяўчына ва мне? У мяне да

ЭКРАН

Кадр з кінафільма «Крылы».

Цікавая кінааповесць «Крылы» створана рэжысёрам Ларысай Шапіцька на кінастудыі «Масфільм» па сцэнарыю В. Яжова і Н. Разанцава. Гэта фільм пра жыццё жанчыны—чалавека складанага і незвычайнага.

Надзея Сцяпанавна Пятрухіна—чалавек вельмі папулярны ў горадзе. Яна дэпутат, пастаянны член прэзідыума ўсіх урачыстых сходаў, дырэктар будаўнічага вучылішча, усюды ганаровы госць. Але, нягледзячы на знешні дабрабыт, гераіня перажывае душэўны крызіс.

Справа ў тым, што Надзея Сцяпанавна стала педагогам выпадкова: так склаліся жыццёвыя акалічнасці. І не выпадкова, што яна дапускае грубую бестактоўнасць, несправядліва пакараўшы свайго вучня Сярожу Быстракова. Гэта выклікала ў хлопца цяжкую душэўную траўму.

Але гэта яшчэ толькі першае звяно ў ланцугу памылак, якія яна робіць...

У ролі Надзеі Сцяпанавны здымалася Мая Булгакава.

Выпускаецца на экраны рэспублікі новая мастацкая кінакарціна «Сумленне», пастаўленая рэжысёрам Сяргеем Аляксеевым на кінастудыі «Масфільм».

Фільм прысвечан важнай тэме сучаснасці: партыйнаму сумленню, прынцыповасці савецкага чалавека. Галоўны герой карціны—партыйны работнік, які змагаецца за аднаўленне ленинскіх норм у грамадскім жыцці, супраць рэцэпты і коснасці ў навуцы.

У фільме здымаліся Анатоль Кузняцоў, Ала Ларышэва, Тамара Сёміна і іншыя.

Убачаць глядачы і яшчэ адну новую работу масфільмаўцаў—мастацкую кінааповесць «Чалавек без пашпарта». Аўтар сцэнарыя Уладзімір Кузняцоў.

Вось што расказвае рэжысёр—пастаноўшчык Анатоль Баброўскі:

—У цэнтры нашага фільма—драматычны лёс рускага чалавека, завербаванага адной з замежных разведак і закінутага ў якасці агента ў Савецкі Саюз.

Галоўныя ролі ў карціне выконваюць В. За-

манскі, В. Осенеў, Н. Грыцэнка, Г. Фралоў, А. Эйбашэнка.

Новая кінастужка «Пагоня» створана рэжысёрам В. Ісакавым і Р. Васілеўскім на Адэскай кінастудыі.

Егер Анатоль Іванавіч вельмі любіць прыроду. Ён гаспадар краю не па пасадазе, а па прызначэнню.

Пагоня Анатоля Іванавіча за браканьерам—не толькі вострая драматычная схватка з драпежнікам, гэта барацьба супраць Буранкова, які ўвасабляе абывацкае да лёсу людзей, няўменне кіраваць імі.

У галоўнай ролі здымаўся беларускі актёр Мікалай Яроменка.

...Алёшу гадоў шэсць, і многае з таго, што ён бачыць вакол сябе, ён бачыць упершыню ў жыцці. Але дарослыя, занятыя сваімі справамі, часта не знаходзяць часу, каб уважліва прыгледзецца да маленькага чалавека.

Да чаго прыводзіць такая няўвага? Пра гэта і расказвае новая мастацкая кінааповесць «Алешкіна паліванне» вытворчасці Маскоўскай кінастудыі імя М. Горькага.

ДЖУЛЬЕТА

гэтага часу такое пачуццё, быццам я карыстаюся чужым, вельмі багатым скарбам, калі-небудзь яго адбяруць ад мяне.

...Пасля заканчэння тэхнікума мы раз'ехаліся. Але не стала разлука разлучніцай. З Гомеля ад Лілі ў маю вёсачку пад Баранавічамі ішлі пісьмы. Я не вытрымаў. Праз паўгода прыкаціў да яе ў хрусткай новай скуранцы, пазычанай у сябра, у новых чаравіках—зусім як жаніх. Ішоў ад вакзала па яе горадзе і гадаў па тонкіх дрыготкіх дрэўцах: любіць—не любіць.

У той вечар адважыўся запрасіць Лілю ў рэстаран на свае першыя грошы. Яна была нейкая здзіўленая і баязлівая. Столік здаваўся нам вельмі вялікім, а зала шумнай...

Назаўтра мы згулялі студэнцкае вяселле. А яшчэ праз некаторы час мая хатка, якая ў веснавыя і асеннія паводкі стаяла па калена ў вадзе, прымала гаспадыню. Як цяпер бачу: саскочыла Ліля з воза, аглядзелася і заплакала. Ёй, што вырасла на другім паверсе гарадскога дома, здалося ўсё вельмі страшным.

— Лілечка, а я ўжо тузін лыжак купіў, прыгожых і недарагіх.

Гэта быў пачатак сям'і. Тут усё

звычайна і ўсё важна. Раніцай спяшаліся абое на завод. Ліля рыхтавала снеданне, сонна пацягваючыся, адвыкаючы ад заўсёдных мацярынскіх клопатаў. Я ўзяўся памагаць. Яна глыбей зарывалася ў салодкія ранішнія сны, а я тупым бокам нажа ціха разбіваў яйкі і гатаваў сваю каронную страву—яешню. Ліля ўставала шчаслівая, здаволеная. Затое назаўтра яна старалася парадаваць мяне ласункамі свайго прыгатавання.

Больш за ўсё мы любілі хадзіць вечарамі, калі дрэвы ператвараюцца ў казачных волатаў. Мы чакалі дзіця. Што прынясе яно нам? Вядома, шчасце.

Мая каханая паехала ў Мінск, я чакаў паведамлення. І вось прыйшла тэлеграма: сын нарадзіўся. Увесь свет здаваўся мне такім блакітным, як і сынавы рэчы.

Потым прыйшло пісьмо ад маіх сваякоў. Яны віншавалі і «перасцерагалі»: глядзі, ці твой гэта сын. Але я быў шчаслівы. Мне вельмі хацелася—як калісьці чорнага хлеба—узяць у рукі маленькі жывы скрутак, якога мы так чакалі.

...Пазней, калі захварэў сыноч і яму тэрмінова спатрэбілася кроў, я з гатоўнасцю закасаў рукаў, агаліў вену.

І раптам жажнуўся: а калі сын не мой і кроў мая іншай групы? Я дрыжэў як у азнобе, а ўрач усміхнуўся: няўжо вы так баіцеся гэтай працэдуры?

З таго часу ў мяне нібы д'ябал усяліўся. Ён штурхаў мяне на тое, чаго я зусім не хацеў. Ён каверзна задаваў пытанні: чаму яна такая спакойная, калі ты пакутуеш? Я ўжо не верыў свайму шчасцю. Залішне, відаць, было адпушчана яго для мяне аднаго. А шчасце таксама трэба ўмець вынесці. Я не змог. Стаў прыходзіць дадому пад чаркай.

Ліля маўчала, толькі ў сне часам стагнала, быццам адганяючы нялёгкія думкі. Я бачыў, як ёй гэта балюча, і працягваў піць. Але ўсё ж зелле не магло затуманіць розум. Я глядзеў на яе чысты лоб, на якім паявіліся першыя маршчынкі,—і імкнуўся хоць чым-небудзь загладзіць віну: хапаўся даць карову, карміць парасят, а яна прыходзіла і ціха гаварыла:

— Ідзі лепш адпачні, ты ж ведаеш, як шкодна табе гарэлка.

Яе спакой і клапатлівасць уражвалі мяне. Я не меў права заставацца такім. Але не адразу пераадолеў бязвольнасць. Аднойчы гасціў я ў сваякоў. Сядзелі за сталом, гутарылі. Яны гаварылі дрэннае пра маю жонку: і не гаспадыня, і не працавітая, і не беражлівая. Я не прырэчыў. Падзронасць ці хмель—не ведаю, што звязала мой язык. Душылі слёзы. І ў той дзень, і назаўтра не пайшоў дадому. На трэці дзень употай, нібы злодзей, пракраўся ў пакой, па рэчы, калі Ліля была на рабоце. У калысцы спала румяная Жаначка, якую я так любіў купаць. Валерык раскідаўся на нашым ложку... Як! Пакінуць іх?..

Ліля прыйшла ўся ў сняжынках, нібы ў зорачках зваркі. Я накарміў яе свежай вячэрай. Яна ўсміхнулася—і зніклі, забыліся недавер і крыўда.

Цяпер, калі ўжо да маіх дзяцей прыйшла «юнацтва мяцежная пара», я ўсё думаю пра яе, пра маю Лілю. Сустрэць такую жанчыну—вялікае шчасце. Я заўсёды захапляюся яе ўменнем зрабіць жыццё лёгкім, простым. Яна не прыдумляе прычын для спрэчак, а ўзнікнуць яны—лепей змоўчыць. Дробязных папрокаў, якіх так баяцца мужчыны, ад яе не пачуеш. Мусліць, таму, што Ліля паважжае годнасць чалавека, перш за ўсё бачыць у ім добрае.

Кажуць, нібыта з цягам часу каханне праходзіць. Застаюцца ці прывычка, ці абавязак. А мне здаецца, што толькі цяпер, у сорах, ацаніў я ў поўнай меры сапраўднае каханне. Хутка пятнаццаць гадоў з дня нашага вяселля. Як і тады, блішчаць на пупышках дрэў кропелькі-каташкі. Прырода нібы нараджаецца нанова. Як і пятнаццаць гадоў назад, нарадзілася, каб мацнець, наша каханне.

Сын выбраў маме падарунак—духі.

Што магу падарыць ёй я? Мая душа, думкі, пачуцці—усё належыць ёй. Падару ёй на гэты раз сваю клапатлівасць. А захапленне ёю пакіну сабе.

Літаратурны запіс
Ванды ПЯШКО

19

Кадр з кінафільма «Сумленне».

сусед ЮРКА

С. МІХАЛЬЧУК

Упершыню я сустрэўся з ім у той дзень, як засялялі суседні з нашым новы чатырохпавярховы дом.

Адзін за другім пад'язджалі грузавікі з наваёламі. З машын выгружалі канавы і сталы, крэслы і ложка, чамаданы і клункі з розным дамашнім набыткам. Не сонечны зайчык—само сляпучае сонца ўварвалася ў мой пакой, калі пад акном праехала яшчэ адна машына з люстраной шафай на версе. Я не вытрываў і выйшаў на двор.

Чацвёрта мужчын асцярожна спускалі з кузава «МАЗа» па дошках чорнае бліскучае піяніна. На кожны штуршок яно адгукалася басавітым гудзеннем. Я падбег і таксама падставіў плячо, упёрся ў адпаліраваны да зіхацення бок «музычнай скрыні». Але неўзабаве, калі піяніна ўкацілі ў пад'езд, вымушаны быў адступіцца: на лесвіцы было занадта цесна, і кожны лішні чалавек толькі замінаў.

Наўкол панавала радасная мітусня. Дарослыя і дзеці з вясёлым гоманам разгружалі машыны, пераносілі ў новы дом свае рэчы.

І тут я ўбачыў яго.

Па лесвіцы на двор выкаціўся бялявы хлапчук гадоў дзевяці, у школьнай форме, з акцябрацкай зорчак на грудзях. Быў ён невысокі, можа нават малы для сваіх год, але шустры і рухавы, як ртуць. Хлапчук падбег да пажылой жанчыны, што ніяк не магла адразу падняць з зямлі вазон з калючым кактусам і клунак, у якім былі завязаны кубкі, сподкі, лыжкі, разлівачка з доўгай ручкай і іншае кухоннае начинне.

— Бабуля, пачакай! — закрычаў хлопчык. — Дай я!

Ён схопіў абаруч вазон і знік у пад'ездзе. А жанчына нагнулася зноў, збіраючыся на гэты раз узяць у другую руку вязку кніжак. Каля сцяны на асфальце стаяла не менш двух дзесяткаў акуратна перавязаных стосікаў кніг і часопісаў.

Ды жанчына зноў не паспела.

Хлапчук, нібы метэор, вылецеў з расчыненых насцеж дзвярэй, пад якія хтосьці, каб яны не зачыняліся, падклаў цагліну, і ледзь не з плачам выгукнуў:

— Бабуля, не чапай! Я іх сам звязваў, сам і насіць буду! Мы ж дагаварыліся...

Жанчына махнула рукой і патупала ў калідор.

— А мне можна памагчы? — спытаў я, падыходзячы бліжэй.

Хлапчук узяў на мяне зеленавата-шэрыя вочы і крыху сумеўся. Заміргаў светлымі вейкамі, яшчэ больш паружавеў.

— Ды ты не бойся, — сказаў я. — Я вось у гэтым доме жыў, па суседству.

— А я і не баюся, — шырока ўсмінуўся малы. — Вам можна, — дазволіў ён. — Вы вунь які здаровы! — І ціха, быццам па сакрэту, растлумачыў: — У бабулі хворае сэрца. Ёй няможна па лесвіцы часта падыходзіць.

За чатыры разы мы перанеслі ўсе кнігі на другі паверх у кватэру Юркі — так звалі хлопчыка, — і я пазнаёміўся з яго бабуляй Аленай Мікалаеўнай.

Бабуля сказала, што бацькі Юркі — яе дачка з зяцем — паехалі другім рэйсам па астатнія рэчы, і павяла мяне аглядаць кватэру. Яна ніяк не магла нацешыцца выгодамі новага жылля: і ацяпленне паравое, і газавая пліта ажно на чатыры канфоркі ды яшчэ з духоўкай, і ванная, і магазін — рукою падаць...

Прыкмеціўшы, што ўнук зноў збіраецца выслізнуць за дзверы, Алена Мікалаеўна перагарадзіла яму дарогу.

— Ты куды гэта? Адсапіся хоць крыху...

— Ой, бабуля, — Юрка шмыгануў ёй пад руку, — хіба ты не бачыла: там нейкай цётцы цэлую гару рэчаў згрузілі, а яна адна з малым...

Я развітаўся з Аленай Мікалаеўнай і выйшаў. На лесвічнай пляцоўцы паміж першым і другім паверхамі мусіў прыпыніцца і адступіць у самы кут: насустрач падыходзіў Юрка. Разам з чарнявым, трошкі большым за яго хлопчыкам ён цягнуў наверх дзіцячую каляску, якая нагадвала глыбокія ночвы на колах. Следам ішла маладая жанчына з дзіцем на адной руцэ і чамаданам у другой.

Не паспеўшы яшчэ сам перабрацца на новую кватэру, Юрка ўжо дапамагаў іншым наваельцам.

Дні праз два мне давялося стаць сведкам сутычкі Юркі з Дзімам Казловым.

Дзіму на нашым дварэ ведаюць усе. І дзеці і дарослыя. Калі вы ўбачыце, што на сцяне дома з'явіўся намаляваны крэйдой смешны чалавечак або што ўвесь двор засмечаны папярэвымі самалёцікамі, можаце не сумнявацца, — гэта работа Дзімы. Сармаціць яго, гаварыць, што рабіць так непрыгожа, што пасля гульні трэба навесці парад, — бескарысна. На ўсе дакоры ў Дзімы адзін адказ:

— А што?

Або:

— Цётка Даша заўтра ўсё роўна будзе падмятаць.

На гэты раз Дзіма з'явіўся на дварэ з перагарэлай электрычнай лямпачкай у руцэ. Ён круціў ёю над галавой і пагрозліва крычаў да малых, што гулялі пад вокнамі:

— Разыдзіся! Зараз бомбу кіну!

І, доўга не думваючы, запусціў лямпачкай у сцяну.

Бухнула сапраўды здорава. Асколкі шкла са званам сыпанулі ва ўсе бакі. На гэты крык і шум я і азірнуўся, выходзячы з дому.

І тут на Дзіму наляцеў Юрка. Адкуль ён узяўся, я не паспеў заўважыць.

— Зараз жа падбяры! — загадаў Юрка Дзіму, паказваючы на асколкі.

— А што? — агрызнуўся той.

Дзіма быў большы за Юрку і, напэўна, дужэйшы. І калі б яны схпіліся біцца, перавага была б на яго баку. Але Юрка не адступіўся.

— Падбяры, — паўтарыў ён. — Бачыш, колькі тут малых гуляе. Паваліцца каторае і рукі аб шкло парэжа...

У гэты час на заасфальтаваную да-

рожку паміж дамамі, смешна тэпаючы кароценькімі ножкамі, выбегла дзяўчынка. Было ёй годзікі паўтара-два, не больш. Яна спынілася пасярод дарожкі, нагнулася і штосьці падняла.

— Дзіма, ца-ца! — паклікала малая. Гэта была Дзімава сястрычка Ніна. За ёю Дзіма павінен быў наглядаць, гуляючы на дварэ.

— Кінь! Дай сюды! — рынуўся да сястры Дзіма.

Але тая не збіралася аддаваць сваю знаходку. Яна яшчэ мацней сціснула ў руцэ пакручасты цокаль ад разбітай лямпачкі з шкляной палачкай і вусікамі-драцінкамі.

Дзіма на момант разгубіўся, не ведаючы, што рабіць. Адбіраць сілком? Ніна можа парэзаць пальцы аб вострыя шкляныя аскалёпкі, што тырчалі з-пад цокаля...

І тут яго выручыў Юрка.

— На, — хуценька дастаўшы з нагруднай кішэнькі куртачкі маленькае круглае люстэрца, сказаў ён Ніне. — Ба-чыш? Вунь там дзядзька ідзе. А дзе ён? Ну? Вунь дзе!..

Пакуль Юрка гаварыў, пакуль малая шукала ў люстэрку «дзядзьку», Дзіма паспеў непрыкметна разняць Нініны пальцы і забраць у дзяўчынку небяспечную цацку.

Яшчэ праз хвіліну абодва хлопчыкі старанна збіралі на асфальтавай дарожцы і ля сцяны дома асколкі з такім званам разбітай лямпачкі.

А сёння, вяртаючыся з работы, чую каля суседняга дома (не новага, а таго, дзе на першым паверсе «Гастронам») гам, шум, крыкі. Не менш дзесяці хлапчукоў і дзяўчынак падыходзяць і падвешваюць да калка маладую ліпку. Маладымі ліпкамі надоечы высадзілі ўвесь наш квартал. Ды ўчора нейкі недарэкашафёр вёз малако ў магазін і зачапіўся за крайняе дрэўца, паваліў яго.

І хто б, вы думалі, быў завадатарам усёй гэтай работы? Юрка і Дзімка.

Усяго тры разы сустракаўся я з Юркам. Але ўжо і зараз магу смела сказаць: «Добры сусед пасяліўся побач са мною».

Вось пра гэта і захацелася мне раскажаць усім.

ПРА ТОЕ, ПРА СЁЕ

Плямы ад віна і піва з белага баваўнянага абруса выводзяць так: націраюць іх лімонам, пакідаюць на некаторы час на сонцы, а пасля палашчуць у вадзе.

Плямы ад чарніла са скураных рэчаў можна вывесці чыстым лімонным сокам.

Калі вы хочаце асвятляць чорныя карункі, патрымайце іх некалькі гадзін у сумесі вады і воцату, а затым прапалашчыце.

Плямы ад еду можна вывесці, націраючы іх сырой бульбай.

РАЦЬ ЧАСОПІС

Лада

3 балгарскай кухні

ТАМАТНЫ СУП

Падсмажыць дробна нарэзаную цыбуліну ў 3—4 сталовых лыжках алею, дадаць чайную лыжку мукі і 2 сталовыя лыжкі таматнага пюрэ. Уліць адзін літр вады або булёну, пакласці дольку сельдэрэю, дробачку цукру і паўшклянкі рысу або вермішэлі. Варыць каля 10 мінут. Пасаліць па смаку і пасыпаць дробна нарэзаным зялёным пятрушкі.

БУЛЁН З ГАЛУШКАМІ З МАННЫХ КРУП

$\frac{1}{2}$ кілаграма ялавічыны (ад грудзінкі або задняй часткі) заліць халоднай вадой і паставіць варыцца. Пакласці цыбуліну, гваздзіку, морквіну, $\frac{1}{2}$ кораня сельдэрэю, 1—2 карані пятрушкі і цыбуліну, нарэзаную папалам і запечаную ў неачышчаным выглядзе. Булён варыць на ўмераным агні $2\frac{1}{2}$ —3 гадзіны. Пад канец заправіць яго галушкамі з манных круп.

Галушкі гатаваць так: адну шклянку манных круп варыць у шклянцы вады, пакуль крупы не ўбяруць усю ваду. Зняць з агню, дадаць чайную лыжку сметанковага масла, соль, чорны молаты перац, дробна нарэзане зялёнае пятрушкі, адно яйка. Сумесь старанна вымешаць. Галушкі апускаць у кіпячы булён чайнай лыжкай. Варыць каля 10 мінут.

БЛІНЦЫ

Адбіць 2 яйкі, дадаць 2 жаўткі і 6 сталовых лыжак мукі. Усё збіць. Затым уліць паступова шклянку малака і $\frac{1}{2}$ шклянкі вады. Пакласці дробачку солі і пітной соды, адну сталовую лыжку цукровага пяску. Разлівальнай лыжкай наліваць блінцы на патэльні з не вельмі гарачым маслам, падкладаючы з бакоў пакрыху масла. Блінцы павінны быць румяныя з абодвух бакоў. Кожны з іх намазаць павідлам або варэннем і скруціць рулетам. Зверху пасыпаць цукровай пудрай, змяшанай з молатымі грэцкімі арэхамі.

КЕБАБ З МАЛАДОЙ БАРАЊІНЫ

Адзін кілаграм маладой бараніны нарэзаць на кавалкі і абсмажыць у палавіне шклянкі масла. Дадаць 2 цыбуліны і сталовую лыжку мукі, а затым сталовую лыжку (без верху) таматнага пюрэ і соль па смаку. Заліць цёплай вадой, каб мяса было пакрыта. Дадаць пятрушку, кроп і мяту і даварыць на слабым агні.

ЦЯЛЯЧЫ ШНІЦЭЛЬ СА СМАЖАНАЙ БУЛЬБАЙ

Тонка нарэзаная кавалкі філе адбіць малатком, пасаліць па смаку, пасыпаць чорным молатым перцам, абкачаць у муцэ, змачыць у збітым яйку і абкачаць у паніровачных сухарах. Абсмажыць на сметанковым або раслінным масле. На гатовыя шніцэлі пакласці па тонкаму кавалачку лімона.

РЫБА ПА-ПОЛЬСКУ

Ачышчаную і старанна прамытую рыбу (судак, кефаль, стаўрыда) заліць халоднай вадой, дадаць цыбуліну, 2 морквіны, сельдэрэй, пятрушку, лаўровы ліст, чорны перац і соль. Рыбу варыць 8—10 мінут, затым пакласці на талерку. Скуру зняць. Гарніраваць рыбу адваранай бульбай, морквай і лустачкамі лімона; заліць соусам, прыгатаваным наступным чынам: у 100 г масла падсмажыць тоўчаныя сухары, дадаць сок аднаго лімона, 2 звараныя ўкрутую і парэзаная яйкі, чорны молаты перац і соль па смаку.

Наша чытачка Е. І. Голубева з Полацка просіць: «Дайце, калі ласка, параду, як пазбавіцца ад бародавак на руках».

Ёсць меркаванне, што бародаўкі выклікаюцца драбнюткімі мікробамі, так званым фільтруючымся вірусам, аднак бясспрэчна, што вялікую ролю ў іх узнікненні адыгрывае нервовая сістэма.

Бародаўкі могуць перадавацца ад аднаго чалавека другому пры дотыку. Іх распаўсюджанню спрыяюць траўміраванне (зразанне нажніцамі, адкусанне зубамі), агульны стан арганізма і іншыя фактары.

Для знішчэння бародавак існуе шмат народных сродкаў: змазванне сокам чыстацелу, прыкладанне на 24 гадзіны нацёртага часнаку, сырой бульбы або антонаўскага яблыка. Прыпыканне бародавак ляпісам і іншымі сродкамі істотных вынікаў не дае, нярэдка гэта нават узмацняе іх разрастанне.

Лепшы эффект дае выпяканне і разбурэнне бародавак электрычным токам, а ў дзяцей — выпальванне вуглякістым снегам. Выводзіць бародаўкі ўрач.

Трэба сказаць, што бародаўкі могуць знікаць і без якоганабудзь лячэння. Вывядзенне бародавак трэба спалучаць з агульнаўмацоўваючым лячэннем; неабходна вельмі строга захоўваць чысціню, старанна мыць рукі і ногі.

«У мяне ў пакоі расце фікус, вельмі прыгожы, вялікі. Нядаўна ў вазоне завяліся мурашкі. Як ад іх пазбавіцца?» — пытае А. Кобяк з Баранавіч.

Не толькі ў вазоны, а і наогул у пакой часам запаўзаюць мурашкі. Каб пазбавіцца

ад іх, вазьміце кавалак дрожжаў велічыней з арэх, змяшайце са сталавай лыжкай

цукровага пяску і невялікай колькасцю вады (можна дадаць крышку мёду, каб не засыхала). Гэту густую кашападобную масу пакладзіце невялікімі порцыямі ў запалкавыя карабкі і пакіньце іх прыкрытымі ля вазона ці пастаўце ў вазон, чым-небудзь прыкрыўшы. Мурашкі накінуцца на прынаду і загінуць. Так можна пазбавіцца ад мурашак, якія завяліся ў буфэце.

Ёсць яшчэ адзін сродак — мурашкі не любяць паху салёнай рыбы. Але яе доўга трымаць у буфэце нельга: прапахнуць усе прадукты. Таму лепей пакласці рыбу ці кавалачкі селядца паблізу ад гнёздаў мурашак.

Пра догляд тлустай скуры твару, калі на ёй з'явіліся вугры, просіць расказаць Г. С. з Ліды.

Тлустай скуры неабходны спецыяльны догляд. Яе трэба мыць кожны дзень цёплай вадой (35°), мылам «Детское» або мылам для галення. Спецыяльныя «медыцынскія» мылы не рэкамендуецца, бо вельмі часта медыкамент, які ўваходзіць у іх склад, раздражняе скуру. Памыўшы з мылам твар, трэба спаласнуць

яго халоднай вадой — мяккай або змякчанай. Пры мыцці можна працерці твар гумавай губкай, а затым выцерці мяккім ручніком.

Пры хуткім забруджванні тлустай скуры раім так званыя «солевыя працэдуры». Ватным тампонам, прамочаным мыльнай пенай і пасыпаным соллю, на працягу 1—2 мінут абціраць кругавымі рухамі твар. Затым памыць твар вадой. Гэтыя працэдуры можна рабіць 2—3 разы на тыдзень.

Тлустую скуру можна ачышчаць па некалькі разоў на дзень спіртam з прымешкай 1—2% саліцылавай кіслаты або рэзарцыну, адзін раз на дзень праціраць ваткай, намочанай лімонным сокам, або проста кавалачкам лімона. Адэкалон трэба ўжываць радзей, бо ад яго могуць паявіцца на твары цёмныя плямы.

Удзень перад выхадам на вуліцу змажце твар якім-небудзь нятлустым крэмам, напрыклад, крэмам-жэле «Севе́рный», «Антиугрин», «Крас-

ная Москва», «Снежинка», «Белая ночь», «Снегурочка», «Идеал», «Лимонный». Крэм «Идеал» можна ўжываць і пры нармальнай скуры.

Трэба пазбягаць тлустых крэмаў, маслаў і памад, бо яны павялічваюць слой тлушчу на скуры. Значна лепей дзейнічаюць вадкасці, асабліва тыя, у якіх ёсць сера.

Паяўленне вугроў звязана са страўнікава-кішэчнымі захворваннямі. Часта прычынай вугроў бываюць хранічныя запоры.

Алкаголь, горкія, кіслыя і салёныя стравы таксама спрыяюць паяўленню вугроў. Такае ж уздзеянне аказваюць вельмі тлустыя, мучныя і салодкія стравы. Апрача таго, прычынай вугроў могуць быць неахайнасць, знясільваючыя захворванні, малакроўе, вялікае фізічнае і нервовае ператамленне.

Калі твар пакрыты чырвонымі плямамі, неабходна перш за ўсё вылучыць гэтае запаленне. Памагаюць вільготныя кампрэсы са слабага раствору марганцоўкі або шчолачных вод (10 г пітной соды на 1 л цёплай вады).

Пасля знікнення чырвані трэба зрабіць увечары паравую ванну (патрымаць твар над парай), падсыпаючы ў вадку пітной соды. Затым вымыць твар гарачай вадой з мылам, выцерці мяккім ручніком, працерці спіртавым раствором саліцылавай кіслаты. Пасля прыпудрыць твар пудрай, у склад якой уваходзіць борная кіслата (талькі 20 г, борнай кіслаты 2 г) або сера (вокісу цынку 4 г, асаджанай серы 4 г, тальку 20 г).

На юнацкія вугры добра дзейнічаюць лекавыя вадкасці, у якія ўваходзіць біяміцын. Калі вугроў шмат, біяміцын неабходна прымаць і ўнутр па назначэнню ўрача. Пад уплывам гэтага лячэння нагнаенне памяншаецца, чырвань паступова бялее. Гнайнічковыя пухыры і вузельчыкі высыхаюць і паступова сыходзяць. Неабходна ведаць, аднак, што біяміцын з'яўляецца толькі дапаможным сродкам пры лячэнні юнацкіх вугроў.

«Я звяртаюся да вас за дапамогай. Зусім нядаўна купіла сабе прарызінены плашч і запэкала яго ў гуталін. Чысціць плямы рашыла шкіпінарам. Гуталін вывела, але ж ад шкіпінару асталіся вялікія чорныя плямы. Парайце, як вывесці іх. Н. І. Ермачонак з Глыбоцкага раёна».

Прарызіненыя рэчы нельга чысціць сродкамі, якія раствараюць рызіну, — бензінам, бензолам, гарачай мыльнай

вадой. Плямы ад гуталіну можна было зняць нашатырным спіртam, а затым працерці дэнаатураваным спіртam.

Што ж парайце ў даным выпадку, калі плашч ужо чысцілі шкіпінарам, ад якога асталіся расцёкі? Памыць плашч у цёплай мыльнай вадзе, падліўшы туды крыху нашатырнага спірту — адну сталовую лыжку на літр вады. Прамойце цёплай вадой. У апошнюю вадку дадайце сталовую лыжку воцату на літр вады.

Калі плямы невялікія і няма патрэбы мыць увесь плашч, пачысціце толькі забруджаныя месцы — мяккай шчоткай, змочанай содавай вадой (1 чайная лыжка соды на шклянку вады). Лепш за ўсё чысціць яго, паклаўшы на вялікі стол. Пасля чысткі папаласкаць у халоднай вадзе і, павесіўшы на плечыкі, сушыць, але не на сонцы і не каля печы.

Чытачка А. З. Крыленка з Мінска просіць парады, як зняць тлушчавыя плямы са шпалераў.

Перш за ўсё трэба зняць пыл са шпалераў сухой чыстай анучай. Чысціць шпалеры можна мякішам чорнага або белага хлеба. Па меры забруджвання мякіш замяняюць свежым. Тлушчавыя плямы засы-

паюць парашком мелу або паленай магнезіі, ці зубным парашком, або накладваюць пасту з мелу і бензіну. Праз колькі дзён парашок счышчаюць. Так робяць некалькі разоў, пакуль плямы не знікнуць зусім.

«Напішыце, калі ласка, чым лячыць пачырваненне твару і носа, ад чаго гэта бывае!» — цікавіцца чытачка М. К. з Навагрудскага раёна.

ПЫТАЙЦЕ — АДКАЗВАЕМ

ПЫТАЙЦЕ — АДКАЗВАЕМ

ПЫТАЙЦЕ — АДКАЗВАЕМ

Ад чаго гэта бывае? Наша скура вельмі адчувальная да розных захворванняў арганізма. Пачырваненне твару, носа — вынік парушэння функцыі палавых залоз, або захворвання залоз унутранай сакрэцыі, або ненармальнага дзеяння страўнікава-кішэчнага тракту. Вось чаму касметолагі настойліва раяць людзям з дэфектамі скуры звярнуцца да тэрапеўта і лячыць асноўнае захворванне.

За апошнія гады ўрачы-касметолагі даволі паспяхова пазбаўляюць ад такога пачырванення пры дапамозе тонкай электрычнай іголкай, якой абколваюць скуру носа. Працэ-

лямпай, аднак гэта можа прапісаць толькі ўрач, ён дакладна ўстанавіць колькасць і працягласць абпраменьванняў.

У жанчын выпадзенне валасоў бывае часцей за ўсё пасля цяжкай хваробы і праз некаторы час праходзіць само па сабе.

Штодзённае выпадзенне каля 30 валасоў лічыцца нармальным. Калі валасы пастаянна выпадаюць у вялікай колькасці, трэба звярнуцца да ўрача-дэрматолога.

Са сродкаў, якія магчыма ўжываць без прадпісання ўрача, можна параіць сумесь,

якая складаецца з 20 грамаў 95-градуснага віннага спірту, 20 грамаў рыцыны і 5 грамаў арнікі. Гэту сумесь можна загазаць у аптэцы без рэцэпта. Праціраючы ёю скуру галавы цераз дзень, на працягу трох тыдняў, можна часам прыпыніць выпадзенне валасоў.

Венгерская кухня прапануе

ПРЫПРАВЫ І СОУСЫ

дура праводзіцца раз на тыдзень на працягу 5—6 тыдняў. Не палхайцеся, лячэнне пераносіцца лёгка. На час лячэння ўрач прапісвае хвораму вітаміны. У гэтыя дні мыць твар не рэкамендуецца, замест мыцця яго праціраюць раніцай і ўвечары 5-працэнтным сінтэтычным спіртамі.

Пры пачырваненні носа не трэба есці вельмі гарачыя, а таксама вострыя стравы і прыправы, ужываць алкагольныя напіткі, нельга есці адразу памногу. Усё гэта выклікае моцны прыток крыві да твару, а частыя прылівы прыводзяць да стойкага расшырэння краваносных сасудаў.

Старайцеся не бываць падоўгу на сонцы і на морозе. Перад выходам на вуліцу змазвайце твар ахоўным крэмам «Луч».

Наша чытачка з Нясвіжскага раёна В. І. просіць расказаць, як выратавацца ад выпадзення валасоў і ад чаго гэта бывае.

Прычыны гэтай з'явы вельмі разнастайныя. Выпадзенне валасоў можа быць вынікам цяжкага перажывання, дрэннага стану нервовай сістэмы, бывае гэта і ад цяжарнасці, недахопу вітамінаў, унутраных захворванняў, працяглага зніжэння арганізма. Часам выпадаюць валасы пасля дрэнна зробленай завійкі ці фарбавання.

Добра дзейнічае штодзённае сістэматычнае расчэсванне валасоў шчоткай; памагае абпраменьванне кварцавай

СОУС ЯБЛЫЧНЫ

Абабраныя яблыкі з выразанымі зярнятамі трэба парэзаць на невялікія кавалачкі і паставіць варыць з цукрам, гваздзікай і малаком. Пасаліць, пакласці кавалачак лімоннай скарынкі і, даўшы да кіпення, варыць да гатоўнасці (5—7 мінут).

Муку падсмажыць на сметанковым масле да румянага колеру, заліць смятанай, дадавіць для смаку лімонны сок, перамяшаць з яблычным пюрэ і яшчэ раз закіпяціць.

На 350 г яблыкаў—2 ст. лыжкі мукі, палавіна лімона, шклянка смятаны, 2 ст. лыжкі цукру, паўтары лыжкі сметанковага масла, 2 г спажыванай солі, кавалачак гваздзікі і шклянка малака.

ПРЫПРАВА З ЧАРЭШНІ

З добра памытых чарэшань дастаць костачкі, заліць вадою (паўтары шклянкі), дадавіць цукар, соль, віно, гваздзіку і крыху лімоннай скарынкі, нацёртай на тарцы, і паставіць варыць. Калі закіпіць, паварыць яшчэ 10 мінут. Заправіць мукой, падсмажанай на сметанковым масле, уліць смятану, усё перамяшаць і яшчэ раз закіпяціць.

На 350 г чарэшань—шклянка смятаны, 2 ст. лыжкі мукі, палавіна чайнай лыжкі солі, 50 г чырвонага віна, 2 ст. лыжкі масла, 3 ст. лыжкі цукру і палавіна лімона.

СОУС З ПАРЭЧАК

З добра памытых парэчак паадразаць хвосцікі. Ачышчаныя ягады апусціць на момант у невялікую колькасць кіпелю. У той жа час падсмажыць муку ў сметанковым масле і развесці ў шклянцы вады. Перамяшаць. Дадавіць соль, цукар і смятану, закіпяціць і праварыць 5 мінут. Апусціць парэчкі, вынятыя з вады, і зноў варыць 4 м.

Калі соус атрымаўся густы, можна разбавіць яго булёнам. На 500 г парэчак (чырвоных ці чорных)—2 ст. лыжкі мукі, дробчак солі, 2 ст. лыжкі сметанковага масла, трэць шклянкі цукру і паўшклянкі смятаны.

СОУС БУРАЧНЫ

Вараныя буракі абабраць, парэзаць на невялікія кавалачкі і звярыць у мясным булёне. Заправіць мукой, падсмажанай на тлушчы. Дадавіць соль, цукар, воцат і смятану, перамяшаць і давесці да кіпення.

На 250 г вараных буракоў—3 ст. лыжкі мукі, 1 ст. лыжка цукру, 2 ст. лыжкі свінога тлушчу, паўшклянкі смятаны, шклянка булёну, соль і воцат па смаку.

Пераклад С. ГЕГЕДЫША

ЯНУК РАСКОЛВАЕ АТАМ

Ежы АФЕРСКІ

Яшчэ і сонейка добра не зайшло, а я ўжо карову падаіла. Падаіла ды думаю: схаджу да Тэклі, памянчу языком трохі. Бо як не выкажу ўсё, што накіпела за дзень, дык да раніцы і на волас не засну. І толькі гэта паспелі мы з Тэкляй перамаць костачкі адной суседцы, як зрываюцца з завесаў дзверы і ў хату ўлятае Прузына Паскакуха. Вочы — па яблыку!

— Ратуйцеся, людзі добрыя! — верашчыць. — Янук Цыбаты атам будзе расколваць! Усе ў попел ператворымся! І ходу на вуліцу. Мы — за ёю. Падарозе пёння падбілі, сабаку на хвост наступілі, такі тарарам падняўся! А Прузына скокнула да рэйкі, што на явары вісела, і давай бомкаць.

— Пажар!!! — крычыць, а людзі за ёю ў крык: — Гарым!!!

— Атамная трывога! — крычу і я. — Хапайце, людзі, багры, лапаты! Сякеры рыхтуйце!

Назбягалася народу пад Янукову хату — процьма! І праўда: на плоце плакат вісіць, а на плакаце — чэрап і косці, страшней, чым на электрычным слупе. І напісана знізу: «Навукова-даследчы цэнтр. Пабочным уваход забаронены!»

Жанчыны паднялі лямант, дзеці плачуць. Пажарная каманда прымчала, пачала свае кішкі размотваць. Прузына паглядзела, што ў пажарнікаў каскі, і раз — вядро сабе на галаву надзела. І вось з хаты Янук цыбаты выходзіць — строгі такі, у белым халаце, а вочы, як у вар'ята, блішчаць.

— Ты што ж гэта, трасца тваёй галаве, надумаў? — грукаю палкаю яму па варотах. — Атам расколваеш? Ды ведаеш ты, што табе за гэта будзе?

— А можа я ў вучоныя падаўся, у

следам, дзе дапамогу шукаць. І тут зноў прылятае Прузына Паскакуха:

— Ратуйце! Янук атрымаў смяртэльную дозу радыяцыі!

Забылі мы пра небяспеку, назад бяжым. Бачым, Янук блытаецца, на нагах не стаіць, пасінеў увесь. Глядзім здалёк, падысці баімся — радыяцыя ж! — Ат, ці пан, ці прапаў! — Ігнат Дробыш рукою махнуў. — Прашчайце, таварышы! Буду ратаваць Янука, ён у мяне пяцьсот злых пазычыў!

Падхапіў заражанага пад рукі, пацяг у дом.

Прайшло трыццаць мінут, прайшла гадзіна — няма Ігната. Нарэшце выходзіць... Матачка мая роднёныя — раззіўся і ён! Ногі выкрутасы выводзяць, язык не варочаецца. Паплёўся да бацькі старога...

— Ратуй, татачка... — жаласліва гэтак просіць.

Стары Дробыш кулаком слязу змахнуў, жанчыны пачалі ўсхліпваць.

— Як жа цябе ратаваць, сыноч?

— Д-д-дозу, вялікую прынялі... Расол капусны нясі, закуску давай! — і назад у хату.

Падхапіўся стары, як падмецены — і дадому, узяў што трэба, з сям'ёй развітаўся і таксама туды, у «навукова-даследчы цэнтр».

Не ведаю, колькі яшчэ так мы пастаялі, ажно бачым — коціць на вела-сіпедзе ўчастковы міліцыянер. Мы да яго.

— Чуеце пах? Уран выпарваецца...

Панюхаў участковы паветра і кажа: — Эге! Ды тут такія ж атамнікі, як і ў суседнім сяле! — і ў хату шыбуе.

Яшчэ мо і дзверы не зачыніў за сабою, як пачуліся выбухі — адзін, другі, трэці...

— Лажысь!!! — закрычала я.

Усе ў пясок пападалі і на чацвярэнках — хто куды!

Выходзіць міліцыянер, у адной руцэ бутэлька гарэлкі літраў на дзесяць, а ў другой трубкі пагнутыя.

І тады я падумала: ну і таленты ў нашым сяле! Нават з атама самагонку ўхітраюцца гнаць...

Пераклад з польскай мовы
Паўла МІСЬКО

АДКАЗЫ НА КРАСВОРД, надрукаваны ў № 6

Па вертыкалі: 1. Чоп. 2. Век. 3. Баку. 4. Карыфей. 5. Прыз. 6. Вавёрка. 7. Шадр. 11. Стог. 16. Ігар. 18. Спірт. 19. Ермак. 21. «Невядомая». 23. Матэматык. 29. Сядоў. 31. Янтар. 32. Зона. 34. Рона. 37. Часопіс. 39. Інгалец. 47. Агат. 48. Скіф. 49. Парк. 51. Бор. 52. Мыс.

Па гарызанталі: 3. Блок. 6. Верш. 8. Падарунак. 11. Свір. 12. Нафта. 14. Абрус. 15. Яслі. 20. Дон. 23. «МАЗ». 24. Гераіня. 25. Сямінар. 27. Удаў. 28. Ярма. 32. Зарадка. 33. Аўтажыр. 35. «Зоя». 40. Код. 42. Анна. 43. Сасна. 44. Арган. 46. «Мара». 51. Бірмінгем. 53. Трос. 54. Цырк.

Па акружнасцях: 9. Ядвіся. 10. Абсерваторыя. 13. Аноп. 17. Фізіка. 22. Рагу. 26. Спідарожнік. 30. Аляксандраў. 36. Орша. 38. Дабраскланай. 41. Паўлаў. 45. Арка. 50. «Эгмант».

На першай старонцы вокладкі — Ганна Іванаўна Ясючэня (Чытайце пра яе нарыс «Гаспадыня дзяржавы»).

Каляровае фота Ю. Іванова.

На чацвёртай старонцы вокладкі — моды. (Тлумачэнне да іх чытайце ў дадатку).

Колькі разоў гава-
рыла — гуляй вара-
таром!

Малюнак
В. Швэцова.

У наступным нумары чытайце апавяданне Марыны Назарэн-
ка «Ты напісала яму?»,
вершы Яўгені Кавалюк,
рэпартаж з Магілёўскага лаўсанавага камбіната.

У часопісе вы знойдзеце цікавыя парады з балгарскай «Ла-
ды», як звязаць сукенку і кофтакчу.

Чытачак, вядома, зацікавіць парады наметолага — дзённая
наметыка і іншыя.

Алесь БАЧЫЛА

Мал. К. Ціхановіча.

Срэбранае вяселле!

Срэбрам свеціць хата,
Срэбрам зіхаціць у чарках моцны хмель,
І скроні ў срэбры — кругленькая дата,
Жыццё плыве, як белы карабель.

Ад шчасця мы і самі захмялелі,
Нам «горка!» выгукваюць за сталом —
І мы цалуемся, нібы на тым вяселлі,
Якога ў нас з табою не было.

І на якім нам не дарылі кветкі,
Бо дзе ж было іх там, на фронце, узяць!
Не верыцца — хоць кліч сяброў у сведкі,
Што ўжо мінула роўна дваццаць пяць.

І галаву ўспамін прыемна хмеліць...
О быстры час!
Хоць ты свой бег спыні,
Не падганяй шумлівае вяселле,
Дай нам адным адчуць без мітусні

Пражытых дзён красу...
І на астатку
Дазволь адным, як некалі тады,
Без лішніх сведак
Выхапіць украдкам
Жывых пачуццяў спелыя плады.

За годам гады адплываюць

Некаму там, у бяздонні сусвету,
Недзе здаецца маленькай планетай,
Меншай за яблык, здаля
Ты, о Зямля!

Сэрца яго не баліць і не ные.
Што яму нашы трылогі зямныя
Там, ад вайны ў старане!
Гэта ж не мне!

Толькі не мне, хто нацерпеўся войнаў,
Хто і цяпер на Зямлі неспакойны:
Як бы не зніклі пад водбліскам зор
Вочы азёр.

Вочы дзяцей нашых...
Помніце гэта...
Мы не ў бяздонні... Адна ў нас планета.
Радасці, шчасця пражне яна.
Згінь жа, вайна!..

За годам гады адплываюць
Чаўнамі ў густых трысніках,
Гляджу я: і ты ўжо не тая,
Любімая Свіслач-рака.
Не ў тых умываешся росах,
І ў водсвітах яркай зары
Не тыя віднеюцца плёсы
І круцяць не тыя віры.

Адны толькі ў вербах
Цяністых
Усё тыя ж: і спеў салаўёў,
І ціхі ўсплёскі —

О Свіслач,—
Жывое маленства маё!
Глядзяцца у новыя мелі
І журацца моўчкі кусты...
Што зробіш, мы ўсе пастарэлі:
І я, і нябыстрая ты.
Абодвум цяжкія нягоды
Не раз укрывалі чало.
Зашмат нашых бед, як паводак,
У Чорнае мора сплыло.
Забудзем жа ўсе іх дачыста,
Паслухаем спеў салаўёў...
О Свіслач, любімая

Свіслач —
Жывое маленства маё!

Гнёзды

Як сіраты, вы раніцай марознай
Чарнееце, пакінутыя гнёзды...

А некалі ж у зеляніне шат
Вас песціў сонца першы промень хрупкі,
І чуўся піск пушыстых птушанят,
Калі карміла маці — з дзюбы ў дзюбку.

І ледзь сухой галінкі чула трэск,
Ці заўважала постаць чалавека,
Яна зрывалася — і ў крык, глыбей у лес
Адводзіла сабою небяспеку.

О, як жа вы ўсе, маці, у час бяды
Падобныя, што кроплі дзве вады.

Шкада, што разумеем гэта позна,
Калі ўжо менш цяпла
І больш кароткі дзень,
Калі халодныя пакінутыя гнёзды
Больш не хавае зеляніны цень...

Галоўны рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія:
М. Н. БАРСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, Т. Ц. ДЗМІТРЫЕ-
ВА, М. А. ЖЫДОВІЧ, Р. У. КУДРЭВІЧ, М. М. ТУР,
В. І. ФІЛПАВА, В. А. ЧАРНЯЎСКАЯ.

АТ 03540. Журнал «Работница и крестьянка»
на беларуском языке. Издание ЦК КП Белоруссии.

Падпісана да друку 30/VI 66 г. Друк. арк. 5.5. Аўт. арк. 7.3.
Папера 60×90%. Адрас рэдакцыі: Мінск, Ленінскі праспект, 77.

Тэлефоны: галоўнага рэдактара — 6-17-51, адказн. сакратара,
аддзела прамысловасці — 6-38-14, аддзелаў сельскай гаспадаркі
і культуры — 6-38-24.

Друкарня выдавецтва «Звязда», Мінск. Цана 18 кап.
Дадатак — выкрайка. Тыраж 176 443 экз. Зак. 374.

1 3 4 8 6 4 74995

Mogor

